ઈંદર સભા.

રાજા ઈંદર અને પરીઓ વચેનો એક કીસો.

ઉસતાદ અમાનતઅલી નામના શાએરે ગાયન
અને કવિતામાં બનાવેલો છે, જેમાં
થુમરી—હોરી—ગઝલ—બસંત ઈત્યાદિ રાગો
દાખલ કીધેલા છે. તે ઉપરથી

મહુમદઆરેફ બીન મહુમદહુસેન શેઠની
મદદ વડે
ગુજરાતી હરફમાં લખીને
તથા ગુજરાતી ભાષામાં અર્થ કરીને

અમદાવાદ

વા. દ. ના "ગુજરાત યુનિયન" પ્રેસમાં
કુંવરજી હઠીશંગે
છાપો તથા પ્રસિદ્ધ કરી.

સને ૧૮૭૫ સંવત ૧૯૩૧

કિંમત ૮ આના.

જાહેર ખબર *

સરવે સજ્જનોને નમનતા પુર્વક સુચના કરૂંછું કે આ ઈંદર સભાની ચોપડી તથા તે શીવાય બીજાં ઘણી જાતનાં પુસ્તકો નીશાળ ઉપયોગી સાતે ચાલતી ચોપડીઓના અર્થ તથા વારતાઓ તથા કાયદાઓ ઈત્યાદી વેચવાનાં છે માટે જેઓને લેવાની ખાહેશ હોય તો તે સાહેબોએ અમદાવાદમાં માણેકચોકની આગળ કાગદી ઓળમાં મોતી દલીચંદના મકાનમાં અમારી પાસે મળવું તો તેમને કાંઈ કીફાયતથી આપવામાં આવશે, તથા ત્રણ દરવાજાના મેદાનમાં હોજની સામે ઉમેદરામ હરગોવન પાસેથી મળશે.

(સહી) કુંવરજી હરીશંગ.

ગુ૦ પુ પ્રેસનો ચલાવનાર.

ઇંદર સભા.

રાજા ઇંદરનુ સભામાં આવવુ.

સભામે દોસતો ઇંદરકી આમદ આમદ હએ,
પરીજમાલોંક અફસર કી આમદ આમદ હએ.
ખુશીસે ચેહચેહ લાજમહે સુરતે બુલબુલ,
અબ ઇસ ચમનમે ગુલેતરકી આમદ આમદ હએ.
ફરોગ હુસનસે આંખોકુ અબ કરો રોશન,
જંમીપ મેહરે મુનવરકી આમદ આમદ હએ.
દોજાનુ બેઠા કરીનેકે સાથ મેહફલ મે,
પરીકે દેવકે લશકરકી આમદ આમદ હએ.
જમીંપે આએંગી રાજાકે સાથ સબ પરીઆં,
સેતારોંકી મહે અનવરકી આમદ આમદ હએ.
ગજબ કા ગાનાહે ઓર નાચહે કેઆમતકા,
બાહારે ફીતનએ મેહશરકી આમદ આમદ હએ.
બઆં મેં રાજા કી આમદ કા કીઆ કરૂં ઉસ્તાદ,
જીગરકી જાનકી દેલબરકી આમદ આમદ હએ.

અર્થ—મારા મિત્રો સાંભળો. રાજા ઈંદર સભામાં આવે છે. બહુજ ખુબસુરત પરીઓના સરદાર પધારે છે. જે માફક બુલ બુલ પંક્ષીઓ જ્યારે ઝાડપર તાજાં ફુલ આવેછે, ત્યારે પોતાનો ખુશી ભરેલો પોકાર કરેછે; તે માફક ખુશી કરવી જરૂર છે. ખુબસુરતીની તેજીથી હવે આંખોને રોસન કરો. જમીન પર બહુજ પ્રકાશ આપે, એવા સુર્યની આમદ આમદ છે. બેપગ વાળીને સભાની દરમીઆન અદબથી બેસો. પરીઓના તથા દેવના લસ્કરની આમદ આમદ છે. આશમાન પરથી રાજા ઈંદરની સાથે જમીનપર બધા પરીઓ આવશે. તારા તથા બહુ ચળકાટ આપે એવા ચંદ્રરૂપી પરીઓની આમદ આમદ છે. તેમનુ ગાયન જુલમ કરી નાંખે એવું છેઃ ને તેમનું નાચવું એવું છે, કે કયામત થઇ જાય. દીલ લઇ લે એવી પરીઓની આમદ આમદ છે. અરે હું રાજા ઈંદરનું સભામાં પધારવાનું શું વરણન કરૂં. કલેજાના તથા દીલના દીલદારની આજ આમદ છે.

રાજા ઈંદર પોતાનો હાલ કહેછે.

રાજા હુંઊંમેં કોમકા ઈંદર મેરા નાંમ,
બીન પરીઓંકે દીદ કે નહી મુજે આરામ.
સુનોરે મેરે દેવરે દેલકુ નહી કરાર,
જલદી મેરે વાસ્તે શભા કરો તઇઆર.

તખત બીછાઓ જગમગા જલદીસે ઈસઆન
મુજકુ શખભર બેઠના મેહફલકે દરમીઆન.
મેરા સંકલદીપમેં મુલકોં મુલકોં રાજ,
જી મેરા હઓ ચાહતા કે જલશા દેખું આજ
લાવ પરીઓંકુ જલદી જાકર હાં,
બારી બારી આંનકર મુજરા કરે ઈંહાં.

અર્થ—જાતનો હું રાજા છું, ને મારૂં નામ રાજા ઈંદર છે. પરીઓને જોયા વગર મારા દીલને ચેન નથી. અરે માર દેવ તમો સાંભળો કે મારા જીવને સુખ નથી, તેથી મારે સારૂં જલદીથી સભા તઈઆર કરો. આ ઘડી જલદીથી એક ચપોટ તખત મારે સારૂં બીછાવો. મારે આખી રાત મીજલસમાં બેસવું છે. મારૂં રાજ મુલકો મુલક તથા સિંહલદ્વિપમાં છે. મારો જીવ એવો થાય છે કે હું આજ તમાસો જોઉ. જલદીથી જઈને પરીઓને અહીંઆં બોલાવી લાવ. અહીંઆં આવીને એક પછી એક મારા સામે મુજરો કર.

—◇◇◇—

પોખરાજ પરી સભામાં આવી.

મેહફલે રાજામે પોખરાજપરી આતી હઓ,
સારે માશુકો કી શરતાજ પરી આતી હઓ.
જીશકા સાયા ન કભી ખાબમે દેખાહોગા.
આદમી જાદોંમેં વોહ આજ પરી આતીહઓ.

દોલતે હોશન સે હોજાએગા આલમ મામુર,
કરને ઈશ બજમ મેં અબ રાજ પરી આતીહએ.
જરદહો રંગ હોસીનોકા ન ફીક્રકર ઓરતાદ,
ગુલહૈ મેહફલ મેં કે પોખરાજ પરી આતીહએ. ૧

અર્થ—રાજા ઈદરની સભામાં પુખરાજ પરી આવે છે. બધા માસુકોની જે સરદાર પરી છે તે આવે છે, જેનો પડછાયો કોઈએ કદી સ્વપનામાં પણ નહી જોયો હોય, તે પરી આજ આદમ જાદમાં આવે છે. તેની ખુબસુરતી એવી છે કે જેથી દુનીઆનાં દીલ ભરાઈ જશે. આ મીજલસની અંદર રાજ કરવા તે પરી આવે છે. અરે ઉસતાદ તેના અતીશય રૂપથી ખુબસુરત આદમીઓનો રંગ કેમ પીળો નહી થઈ જાએ. આખી સભાની અંદર એવો શોર મચી રહ્યો છે કે પુખરાજ પરી આવે છે.

પોખરાજ પરી ગાએનમાં પોતાનો એહવાલ બોલે છે.

ગાતીહું મેં અઉર નાચ શદા કાંમહએ મેરા,
આફાકમેં પોખરાજ પરી નાંમ હએ મેરા.
ફંદસે મેરે કોઇ નીકલને નહી પાતા,
ઈસ ગુલશને આલમ મેં બીછા દામ હએ મેરા.
મેં લાખકી દોલાખકી પરવા નહી રખતી,
કાફેકા ખજાના અજી ઈનઆંમ હએ મેરા.

કેહતે હએ જહાં મેં જીસે ઇનશાં ગુલો સુંબુલ,
બોહ રૂપ હએ વો ગેસુએ સોહે કાંમ હએ મેરા.
બદ મસ્ત મુજે દેખકે હોતી હએ બોહાઇ,
મામુર મએ હોશાન સે કીયા જામ હએ મેરા,
કરતાહું દેલો જાં સે મેં રાજા કી પરશતીસ.
કેહતેહે જીસે કાફર વો ઇસલામ હએ મેરા.
અલ્લાહને બખશાહએ મુજે રૂતબએ આલી,
ગરદું જીસે સબ કેહતેહએ વો બામ હએ મેરા.
ઇનસાંકા સરારે સે મેરે બસ નહી ચલતા,
દેલ લેકે મુકર જાનાં સદા કાંમ હએ મેરા.
ઓસતાદ કુ દેતીહું દાઆએ દેલો જાસે,
એહ કાંમ જાહા મેં સહરા સામ હએ મેરા.

અર્થ—હમારૂં હમેશનું કામ ગાવાનું તથા નાચવાનું છે, આશમાનપર મારૂં નામ પુખરાજ પરી છે. મારા ફાંદા એવા છે કે તેની અંદરથી કોઈ નીકળી શકતો નથી. આ બાગરૂપ દુનીઆની અંદર મેં મારી જાળ પાથરેલી છે. મને લાખની કે બે લાખની દરકાર નથી. બારૂન જેવા બાદશાહને બજનો તો ફક્ત મારૂં ઇનામ છે. દુનીઆમાં જેને ઇનસાન ગુલ તથા સું-બલ કહે છે તે (ગુલ) મારૂં મો છે, ને (સુંબલ) મારી કાલી જુલફો છે. મારી બહુજ મસ્તીની હાલત જોઇને લોકો પણ બેભાન થઈ જાએછે. ખુબસુરતીની સરાબથી મારો પીઆલો ભરેલો છે. હું મારા ખરા અંતઃકરણ તથા દીલથી રાજાની

સેવા કરૂંછું. જેને કુફુર કહેછે તે માહારૂં ઈસલામ (દીન)છે. પરમેશ્વરે મને બહુ મોટા મરતબો બક્ષેલો છે. જેને આશમાન કહેછે તે મારૂં ઘર છે હું એવી શરીર છું કે મારી આગળ ઈનસાનનું કાંઈ ચાલતું નથી. દીલ લઈને નામુકર જવું એ મારૂં કામ છે. હું દીલોજાનથી ઉસતાદને આંશીશ આપૂછું. આ કામ દુનીઆમાં મારૂં રાત દીવસ છે.

પોખરાજ પરીને મોહડેનો છંદ.

રાજા ઈંદર દેશ મે રહે અલાહી શાદ,
જો મુજ સી નાચીજકુ કીઆ સભામે ઈઆદ.
કીઆ સભામે ઈઆદ મુજે રાજાને આજ;
દોલત માલ, ખજાનેકી કબહું મેં મોહતાજ.
હીરા પન્નાં ચાહીએ તખત ન મુજકુ તાજ;
જગમે બાત ઓસતાદકી બની રહે મહારાજ.

અર્થ—ખુદા રાજા ઈંદરને દેશમાં હમેશાં ખુશી રાખે કે મારા જેવી નજીવી ચીજને સભામાં બોલાવી. જયારે મને રાજાજીએ સભામાં યાદ કીધી, ત્યારે હવે દોલત ખજાનાની મને કયારે તંગી છે. મારે નહી તો મુગટ જોઈએ, નહી તખત જોઈએ, નહી તો હીરા જોઈએ, નહી પના જોઈએ. ખુદાની મેહેરથી દુનીઆમાં ઉસતાદની વાત બની રહે.

ઘુમરી પાખરાજ પરીને મોહડેની.

આઇહુ સભા મેં છાંડકે ઘર,
કાહુ કી નહી હમે આજ ખબર.
ચેરીહું તેરી રાજા ઇંદર,
રખનાં દીન રેન દેઆકી નજર.
સોનેકા બીરાજે સીસ મુગટ,
રૂપે કે તખત પર બેઠ નીડર.
ચારોં કોનો પર લાલ લટે,
દાતાકા કરમ રહે આઠ પેહેર.
સાએઆ રહે પીર પએમબર કા,
મવલા કી સદા રહે નેક નજર.
ઓસતાદ એહ કેહ હરસે હરદમ,
દોનીઆંમે રહે હજરત અખતર.

અર્થ—હું ઘરબાર મુકીને સભામાં આવીછું. કશી વાતની મને આજ ખબર નથી. રાજા ઇંદર હુ તારી દાશી છું. રાત દાહાડો મારાપર દયાની નજર રાખવી. તારે માથે સોનાનો મુગટ બીરાજે છે, રૂપાના તખતપર બેપરવા બેશ. તખતના ચાર ખુણે લાળની લટો છે. પરમેશ્વરની મેહેરબાની તારા પર આઠે પહોર રહે ને ખોદાની તારા પર સારી નજર 'રહે. ઉસતાદ હ. રદમ ખુદાથી કહો કે દુનીઆમાં તારો (નશીબ) ચમકતો રહે

બસંત પુખરાજ પરીને મોહરૈની.

રૂત આઈ બસંત અજબ બાહાર,
ખીલે જરદ ફુલ બનવનકી ડાર; રૂત આઈ૦
ચીટકો કુસમ ફુલે લાગે સરસુ,
ફુપકત અલન ધેઉઓકે બાર; રૂત આઈ૦
હરકે હાઆર માલેકા છોરા,
ગેરવા ડારત ગેદનકે હાર; રૂત આઈ૦
ટેસવા ફુલે અંબવા મોર આએ,
ચંપા કે રૂપ કલીઓંકા હાર; રૂત આઈ૦
ગરવા લે ઓસતાદ કે હાઆરે,
ચલો સબ સખીએ કરકર સાનગાર,
રૂત આઈ બસંત અજબ બાહાર.

અરથ—વસંત રૂતુ અજબ બહાર લેઈને આવી; ઘણાં ફુલ તથા ફળ લેઇને આવી. ચીટકો તથા કસુમનાં ફુલ ખીલે, ને રાઈ ઉગે, ઘેઉના બારણે ફેકતા ચાલે છે, માળીનો છોકરો હરીના બારણે ગેંદાના ફુલના હાર ફેંકે છે. ટેસુ ઝાડને ફુલને આંબાને મોર બેસે. સઘળી સખીઓ સણગાર કરીને ઉસતાદને ઘેર ચાલો.

—❧—

પુખરાજ પરીની જબાની ગજલ બસંતની.

હુએ જલવેએ તન સે દરો દીવાર બસંતી,

પોશાક જો પેહની હુએ મેરા ઈઆર બસંતી.
કીયા ફસલે બહારીને શગુફે હુએ ખીલાએ,
આશુક હુએ ફીરતે સરબાજાર બસંતી.
ગેંદા હુએ ખીલા બાગમેં મેદાનમેં સરસુ,
સેહરા વો બસંતી હુએ એ ગુલજાર બસંતી.
મખમલ કા નઈ રૂત મે દેલા જરદ નહી મીઆં,
પેહનીહુએ કબા ઈપારકી તલવાર બસંતી!
હું ગમસે એ મેં જરદ જો તું કતલ કરેગા,
ખું નીકલેગા અએ કાતેલે ખુંખાર બસંતી.,
ગ઼મ ખાકે મુવાહું મેં કીસી જરદ કબાપર,
હુએ કબરકી ચાદર મુજે દરકાર બસંતી.
ગેંદા કે દરખતો મેં નુમાઆં નહી ગેંદ,
હર સાંખ કે સીર પર હુએ એ દસતાર બસંતી.
મોહ જરદ દોપટેકે ન અનચલસે છીપાવો,
હો જાએ ન રંગે ગુલે રૂખશાર બસંતી.
રૂત ફીરગઈ આલમમેં ચલી બાદ બહારી,
મેં બાનેકુ સજવાતેહુએ મેબાર બસંતી.
ખું એકટો થા મેરા કીઆ જરદ કબાને,
તુરા હુઈ ઊસપર તેરી દસતાર બસંતી.
ખુલતીહે મેરે શાખ પ હર રંગકી પોશાક,
ઉદી અગર હે સંપએ ગુલનાર બસંતી.
હુએ લુતફ હોસેનુ કી દોરંગીકા અમાનત,

દોચાર ગુલાબી હએ તો દોચાર બસંતી.

અરથ—મારા ઇઆરે પીળી પોશાક પહેરી છે તેથી તેના શરીરના તેજીથી બગી દીવાલ તથા ઘર જરદ થઇ ગયાછે. વસંત રૂતુએ કેવી કળીઓ ખીલાવી છે. માશુક બજારની અંદર રંગે રંગી પોશાક પહેરીને બજારમાં ફરે છે. બાગમાં ગેંદાનાં ઝાડ ખીલી રહ્યાં છે, તથા મેદાનમાં રાઇનાં ઝાડ જમી રહ્યાંછે. તે મેદાન બીસંતા છે, ને તે ગુલઝાર બીસંતી છે આ નવી રૂતુની અંદર મખમલની મીઆન જરદ નથી. ઇઆરની તલવારે જરદ ઝુબો પેહેરેલો છે. હું ગમ ખાઇ ખાઇને પીલો થઇ ગયો છું, તેથી અરે કતલ કરનાર તું મને કતલ કરીશ તો જરદ લોહી મારા શરીરમાંથી નિકળશે. હું કોઇના જરદ લુગડાપર ગમ ખાઇને મુએલો છું. હવે કબર (ઘોર)ને માટે મને પીળી ચાદરની દરકાર છે. ગેંદાના ઝાંડોમાં ગેંદા માલમ પડતા નથી. દરએક ડાલીના મથાલે એ જરદ પાઘડી છે. તમારૂં જરદ દુપટાના છેડાથી ના છુપાવો રખને તમારા ફુલરૂપી ગાલનો રંગ પણ જરદ થઇ જાએ. જયારે દુનીઆની વસંત રૂતુની પવન ગઇ તીઆરે રૂતુ ફરી ગઇ શરાબી કલાલખાનાને પીળો રંગેછે. મારૂં ખુન એકતો જરદ પોશાકે ફોધો હતો, ને વલી તેનાપર તારી જરદ પાઘડી બહુ વધી ગઇ. મારા ઇઆરના ચહેરપર હરએક રંગના પોશાક શોભેછે અગર ઉચી હોય અગર ચંપાનો રંગ અગર દાડમના ફુલનો અગર જરદ. ઉસતાદ ખુબસુરત આદમીઓનો રૂપ એ રંગથી સજે છે. એ ચાર ગુલાબી હોય તો

મ આર ખસેતી.

હોરી પુખરાજ પરીને મોહડેતી.

પા લાગું કરજોરી સેઆમ મોસે ખેલો ન હોરી, (ખેવાર)
ગવે અરાવન મેં નીકસાહું સાસ નનંદકી ચોરી.
સગરી ચુનર રંગમે ન ભીજેવો અતની સુનોબાત મોરી,
સેઆમ મોસે ખેલોન હોરી, પા લાગુ કર જોરી.
છીન ઝપટ મોરે હાતસે ધાધર જોરસે બઇઆં મરોરી,
દીલ ધરકતહે સાંસ અહરતહે દેહ કમપત ગોરી ગોરી.
સેઆમ મોસે ખેલો ન હોરી, પા લાગું કરજોરી.
અબીર ગુલાલ લપટ ભયો મુખપર સારી રંગમે બોરી,
સાસ હજારન ગારી દેગી બાલમ જીતા ન છોરી,
સેઆમ મોસે ખેલો ન હોરી, પા લાગું કરજોરી.
ફાગ ખેલકે તુમનેરે મોહન કા ગતકીની મોરી,
સખી મે ઓસતોદકે આગે હુઇહું થોરી થોરી.
સેઆમ મોસે ખેલો ન હોરી, પા લાગુ કર જોરી.

અરથ—હું હાથ જોડીને પગે લાગુછુ કે મારા પીતમ મારી સાથે હોળી ના ખેલો. ગાયો ચારવા હું નીકળી છું. ને મારે સાસ નણંદની ચોરી છે. એટલી વાત મારી સાંભલીને મારી બધી ચુડીઓ રંગમાં ભીંજાવો નહી. મારે હાથમાંથી ઝપટથી ગાગર છીનવી લેઇને મારી બઇઆ મરો. કિ. મ રે.ઙા

ધડકે છે ને સાસ ચડે છે ને મારૂં શરીર કાંપે છે. અબીલ તથ, ગુલાલ મારા મોંમાં લપટી ગયાં ને રંગમાં હુ બધી બુડી ગઈ મારી સાસ મને હજારો ગાળો દેશે. અરે મારા બાલમ મને જીવતી નહી મુકે. ઓ મારા મોહન મારી સાથે ફાગ ખેલીને મારી સોંગન ખાધી, હે સખીઓ હું ઉસતાદની અગાડી થોડી થોડી થઇ જાઉછું.

ગજલ પુખરાજ પરીને મોહની.

ખુદાકે મુજે ઇઆદ હએ વલ્લાહ તુમાહરી,
ઇઉશુફ કી કસમ અબ ન કરૂ ચાહ તુમારી.
લેલહા કદમ સરમ કે કુચે સે નીકાલો,
બાજારમેં હમ દેખતેહએ રાહ તુમાહરી.
આશક કી મુરાદ આઇ રકીબાં કુ અલમ હો,
જાએ જો સવારી કભી દરગાહ તુમાહરી.
વો બુત મેરે પાસ આએગા કીસ તરહએ કી હો,
જુહઠી હએ કસમ હોસતો વલ્લાહ તુમાહરી.
હોતાહએ જમી પર ઉસે ખુરશેદ કા ધોકા,
સુરત જો કભી દેખતાહએ માહ તુમારી.
બુત બન ગએ મેહફલમે રકીબા સે ન બોલે,
કીઆ બાતહે બાલેક કી કસમ વાહ તુમાહરી.
બાસે જો તલબ મેને કીએ હંસકે વોહ બોલા,

સરકાર સે મુકુર હએ તનખાહ તુમાહરી.
બેહરા કે કભી જોતહએ દરીઆ કભી તાલાબ,
ફીઆ હમકુ જોંહકાતીહે કુવે ચાહ તુમાહરી.
હએ એશાકકા દરીઆ બસરે જોશ અમાંનત,
આલમ મેં રએ આબરૂ અલ્લા તુમાહરી.

અરથ—હું ખોદાના સમ ખાઇને કહુંછું કે તમારી ખોદાદ મન ઇઆદ છે. ઇઉસુફના સમ હવે હું તમારો પીઆર નહી કરૂં. પરમેશ્વરની લીધે તમારા શરમના દરવાજાથી બહાર કહાડો અમો તમારી ચાલ જોઇએછીએ. જો કદી તમારી સવારી દરગાહ જાએ ને આશકની મુરાદ આવેથી દુશમનોને દરદ થાએ. એથી મને શી રીતે ખાતરી થાય કે તે બુત (ઇઆર) મારી પાસે આવશે. અએ દોશતો ખુદાના સમ એ તમારી સોગન જુઠી છે. તમારી સુરત જો કદી ચંદ્ર જુએ છે તો જમીનપર તેને સુરજની હરકત થાએ છે. ખુદાના સમ વાહ તમારી શી વાત છે કે મહફીલમાં બુટ (પુતળા) જેવા બની જઇને દોશ્તોથી બોલા નહી. જયારે મેં ચુમા એમની પાસે માંગ્યા ત્યારે તે હશીને બોલ્યા કે સરકારથી તમારી દરખાસ્ત મોકુફ છે, લપરાઇને કદી અમે દરીઆ કીનારે જઇએછીએ અથવા તળાવના કીનારે જઇએછીએ. કેવી રીતે તમારી પ્રીત અમને કુવામાં નાંખે છે. અમાનત જોશનો છેડો ઇશકનો દરીઓછે. દુનીઆની અંદર ખોદા તમારી આબરૂ રાખે.

ગજલ ૨ જી પુખરાજ પરીને ગાહેલી.

ટકરા કે સીર કુ જાન નદું મેં તો કીઆ કરૂં,
કબ તક ફેરાકે ઈઆરકે સદમે સહા કરૂં.
અંધેર હએ લગાઉ જો ઊસ સમેરૂ સે લો,
પરવાના ગેર પરવે રહે મેં જલા કરૂં-
જી ચાહતાહએ સનઅતેં સાનેપ હું નીસાર,
બુત કુ બેઠાકે સામને ઈઆદે ખોદા કરૂં.
હરચંદ ચાહતાહું કે બાલું ન ઈઆરસે,
કાબુમેં અપને દેલકુ ન પાઉતો કીઆ કરૂં.
અએ બુત તેરે સીવા નહી કોનેન કી હવસ,
અલ્લાહ સે કરૂતો તેરી એલતેજા કરૂં.
ઈનસાફ હો ખુતુસે ન મેરા જો હાથું હાથ,
આગે ખુદાકે હશર મેં મહસર બપા કરૂં.
મેં મર ગયા તો રોકે એહ કહને લગાવો શોખ,
કીસકો સુનાઉ ગાલીઆં કીસપર જફા કરૂં,
ગમેઝસે આ ગઈ મુજે એક આનમે કજા,
એ શુકર તેરૂ નાઝકા કીઊં કર અદા કરૂં.
એસે મજે ઉઠાઈ હએ આજારે એસકમે,
આવે મસીહ ભી તો ન અપની દવા કરૂં.
કુચે મે ઊસકે બેઠકે જી હએ એહ ચાહતા,
ઓકાત ઈઆં બસર સેફતે નકસે પા કરૂં.

વો બુત અદાસે સામને આકર જો બેઠ જાય,
કાબે મેં ભી નમાજ કો અપની કજા કરૂં.
બું બોસા જુલફ કા તો દબાએ ગલા અજલ,
ફાંસી મીલે મુજે જો બુતન મેં ખતા કરૂં.
બે એશક કુછ જાહાંમે નહી જીસતકી મજા,
દેલ ઈઆર કુ ન દું મેં અમાંનત તો કીઆ કરૂં.

અરથ—હું મારા માથાને ટકરો દેઇને જીવ ના આપુ તો શું કરૂં. કયાં સુધી ઈઆરના જુદાઈની આફતો સહન કરી શકુ તે શમેરૂ (ઇઆર) ની લવરી હમેશાં કરૂ તે અંધેર છે કારણ કે તે ગેર પર મરા કરે ને તેને માટે જલા કરૂ. હું ચાહું છું કે કારીગરની કારીગરી પર મારો જીવ કુરબાન કરી નાંખુ. બુતને (મુરતી) સામે બેસાડીને ખુદાની ઈઆદ કરૂં. ઘણી વખત હું ચાહુંછું કે ઈઆરથી બોલુ નહી,' પણ મારા જીવને મારા કબજામાં નહી રાખી શકું તો શું કરૂં. હે બુત તારા શીવાય મને બંને જહાનની ઉમેદ નથી. ખુદાથી કરૂં તો તારી દરખાસત કરૂં. હાથોહાથ મારો ઇનસાફ બુતોથી નહી થાએ તો કીઆમતના રોજ ખુદાની આગળ ઈનસાફ સારૂ બુમો પાડીશ જયારે હું મરી ગયો ત્યારે સઇને તે દગાબાજ કહેવા લાગો કે હવે કોને ગાળો દેઈ સંભળાવીશ, ને કોના ઉપર જુલમ કરીશ. લટકા નખરાથી એક પલવારમાં મને મોત આવી ગયું, એ ઉપકાર તારા નખરાનો હું શી રીતે અદા કરીશ. એવા મજા ઈશકની મંદવાડમાં અમે ઉઠાવેલા છે કે હકીમ ચાદવા કરવાને

આવે, તો પણ હું મારા પોતાની દવા નહી કરૂં. મારો દીલ એવો થાએછે કે તેના ઘરમાં બેસીને મારી જીંદગી અહીઆં પગના પડેલા નીશાનની માફક ગુજારૂં. અગર તે મુરતી અદબથી મારા સામું આવીને બેસા જાએ તો હું મારી નીમાજ કાબામાં ગમે તે વખત ગુજારૂં. જો હું ચુમો જુલફતો લઉ તો કાળ મારો ગલો દાબો ને અગર જુલફતા ચુમા લેવામાં કસુર કરૂં તો મને ફાંસી મળે. દુનીઆની અંદર ઈશક વગર જીવવાની મજા નથી. અમાનતે હું મારો દીલ ઈઆરને સ્વાધીન નહી કરૂં તો શું કરૂં.

ગજલ ૩ જી પુખરાજ પરીની જબાની.

રફતાર કે ચલનસે ગજબ દેલ લોભા લીએ,
છોટેસે સાન મે ઈયાર બર તુમ હો ચાહ લીએ.
બોસા જો માંગા ચશમ કા ક્રીઆ કેહર હોગયા,
મુઝ પર નઝોને બજમ મેં આંખ નીકાલીએ.
જાને ન દુંગા આપકુ હઠનેકા મેં નહી,
બાતેં બનાકે વસલકા વાયેદા ન ટાલીએ.
એક બોસે પર એહ ગાલીઆં અલ્લાહકી પનાહ,
કુછ મેં ભી અબ કહુંગા નહી મોહ સંભાલીએ.
દર ગુજરા મેં મીલાપ સે હઠીએ કહાંકા પીયાર,
દેલાકે પાણી હાત ગલે મેં ન ડાલીએ.

નજારા રૂએ સાફકા મનજુરહે હમે,
દેખલાકે જુલફકુ ન બલા સીરકી ટાલીએ.
આશકકુ જેહર ગેરકુ મીસરીકી હો ડલી,
ઇસ તરેહ કી ન બાત જબાંસે નીકાલીએ.
ના મેહરમોકી આંખ ન અંગીઆ પે તન પરે,
સીના ખુલા હુઆ હે દોપટા સંભાલીએ.
ખુશ ચશમ સબ જહાંકી અમાંનત હએ બેવફા,
જી ચાહતાહે આંખ કીસી પર ન ડાલીએ.

અર્થ—ચાલ ચાલનારની ચાલથી મારો દીલ બહુંજ લોભાઇ ગયોછે. નાની ઉમરની અંદર ઇઆર તમો ઘણા બાલકના છો. જયારે મેં આંખનો સુમો માગો ત્યારે શો ગજબ થઇ ગયો, મારાપર ખરા મહફીલમાં આંખો ઘુરવી નહી. તમોને હું જાવા નહી દઉ, ને હું પણ હટબાનો નથી વાતો બનાવી બનાવીને મેળાપનો વાએદો ટાળવો નહી. ખુદાની જનાબમાં હું પનાહ માગુંછુંકે એક સુમા માટે આટલી બધી ગાળો હવે હું પણ કાંઇ કહીશ, નહીં તો મોહોડું તમારૂં સંભાળજો તમારા મેળાપથી હું દુર ગયો. અહીંઆંથી દુર જાઓ કયાંને પધાર. પાઊં ફેલાવીને હાથ ગલા બાચ નાંખવો નહી. અમને સાફ ખુબસુરત ચેહરો જોવો મંનજુર છે, માટે એકલા ફકત જુલફ દેખાડીને માથા પરથી બલા ટાળવી નહી. એવી તરેહની વાત જીભથી ના કાહાડવી કે જેથી આશકને સર કાટા સુજબ લાગે ને દુશમનોને હસી થાએ. ના મહરમુની આંખ અં-

ગીઆપર જઈ પડે નહી. છાતી ખુલી ગઈ છે, દુપટાને સંભાલો. હુ અમાનત જેટલા આદમી દુનીઆમાં ખુબસુરત છે, તે બ વસ્ત્રા છે તેથી કરીને દીલમા એવુ આવે છે કે કોઈપર આંખ મારવી નહી.

―◦◦◦―

રાજા ઈંદરે નીલમ પરીની દરખાસ્ત કીધી.

ખુબ્બ રીઝાઆ નાચકે ગાકે,
પાસ મેરે અબ બેઠ તુ આકે.
ખુશ હુઈ તુઝ સે મેહફલ સારી,
અબ હુએ "નીલમ પરી" કી બારી.

અર્થ—તેં નાચોને તથા ગાઈને મને ખુબ રીઝવ્યો હવે તુ મારા સાથળપર આવીને બેસ. તારા ગાવાથી બધી મીજલસ ખુશ થઈ ગઇ, હવે નીલમપરીની વારી છે.

―◦◦◦―

નીલમ પરીનું સભામાં આવવું.

સભામેં આમદ નીલમ પરી હુએ,
સરાપા વો નજાકતસે ભરી હુએ.
સેતારોં કી ઝપક જાતી હુએ આંખે,
વોહ ઉસકે બરમે મલખુસે જરી હુએ.
ગજબ થાનાંહુએ ઓર ઉસકા ચમકનાં,
કભી જોહરા કભી વોહ મુશતરીહુએ.

એજાલતસે ન ક્રીઉ નીલીરૂા મુસૈન,
કે નાફ઼રમાં સે ઉસેકુ હમસરી હએ.
ન દેખાહુાગા નાઝ એસા ફ઼ાસીને,
બલાહએ સેહર હે જાદુગરી હએ.
તમામ ઉસકે હએ આજા સોલએ નુર,
શરારત કુટકર ઉસમે ભરી હએ.
જમીંપર વો પરી આતી હએ ઉસતાદ,
જવાહેરસે જો રંગત મેં બરીહએ.

અરથ—નીલમપરી સભામાં આવે છે. બરેબાત તે નાજુક તથા કોમળતાથી ભરેલી છે, તેના શરીર એવો જરજરી મલબુસ પોશાક તો છે કે તેનાથી તારાઓની આખ પણ ઝપકી જાએ. તેનું ગાયન ગજબ કરે એવું છે ને તેનું ચમકવું કદી બારેશાપદના તારાંની માફ઼ક કદી શુકરના તારાની માફ઼ક છે. તેને ચમકાટ એવો છે કે કમળ ફુલ તેનાથી શરમાઈને લીલા થઇ જાએ છે. તેના ફ઼રમાન ફુલની બરાબરી કરે એવી છે. એવો નાઝ કદી કોઈએ જોયો નહી હોય, તે એક બલા તથા જાદુ છે. બધા તેના સાંધા તેજના અંગારાથી ભરેલા છે. શરારત કુટીને તેના સાંધામાં ભરેલી છે. ઉસતાદ તે પરી હવે જમીનપર આવે છે. જવેરાતથી ને રંગમાં બરી છે.

—❦—

નીલમ પરી પોતાને હાલ કવીતામાં કહે છે.

ફુરોંફી હોશ ઉરતીહે મોરની ફી શાનપર,

નીલમપરી હુએ નાંગ મેરા આસમાંનપર.
અલ્લાહ કે કરમસે જમાંનેમે હુએ ઉરૂજ,
જુકતા હે સર ફલક કા મેરે આસતાંન પર.
ઇનસાંકી ક્યાબાહુએ અસલ કે પૂતલાહુએ ખાકકા,
જીન એબ જનતેહુએ મેરી ઉલફતમેં જાન પર.
નીલમકુ ચુમ ચાટકે આંખોંપ રખતેહુએ,
શોહરાહુએ મેરા જોહરીઆંકી દોકાંન પર.
ઉરતે નહીંહુએ મેરી નજાકત પ કીસેક હોશ,
રખતેહુએ ફુલ હાથ ગુલેસતાંમેં કાંન પર.
કરતા નહીંહુએ કોન મોહબત કા હક અદા,
દેતેહુએ જાન દેવ મેરી આનબાન પર.
મીસીકી તરેહ બાગમે જમતાહુએ ઉસકા રંગ,
સુસન જો જેકર લાતી હે મેરા જબાન પર.
જોહરા મેરે એખાલમેં ધુનતીહુએ સીર સદા,
મરતેહુએ તાંનસીન તરાંને કી તાંનપર.
ઉસતાદને જમી પ બલા કર દીઆ હુએ નાંમ,
કીઊકર રહે ન મેરા દેમાગ આશમાંનપર.

અરથ—મારા ઉડવાની ઢપ એવી છે કે તે જોઇને હું-શેના પણ હોશ ઉડી જાએછે. આશમાનપર મને નીલમ પરી કહેછે. ખોદાની મેહેરબાનીથી આ જમાનામાં મારી ચડતી કલ છે. માંરી દેવરી પર આકાશનું માથુ નમે છે. ઇનસાનની શી અકલ છે. તેતો એક માટીનો પુતળો છે. પરંતુ જીન લોકો

પણ મારી ઉલફત જોઇને જાન ખોઇ બેસે છે. નીલમને ચુમી ચાટીને લોકો આંખોપર મુકે છે. મારા નામની ખુબ શોર જવેરીઓની દુકાનપર છે. મારી કોમળ તથા નખરો જોઇને કોના હોશ ઉડતા નથી. વાડીઓમાં ફુલપર કાનપર હાથ દે છે. મોહોબતનો હક કોણ અદા કરતો નથી. મારી આન બાન એવી છે કે દેવ લોકો પણ મારાપર જાન આપે છે. જયારે કમળને ફુલ મારી વાત મોંપર લાવે છે ત્યારે મીસાની માફક બાગ મ તેનો રંગ જામેછે મારૂં ગાવું નાચવું જોઇને જુહરા (જે ગાવામાં તથા નાચવામાં બહુ પ્રખ્યાત થઇ ગઇ) જેવી પણ માથુ ઘસે છે. મારા તરાનાની તાન એવી છે કે તે સાંભળીને તાનસેન (એક ગવઇઓ તથા વગાડનાર થઇ ગયો) પણ જીવ આપે છે. ઉસતાદે જમીનપર બોલાવીને મને નામ આપેલું છે તેથી આશમાન પર મારૂં ગર્વ કેમ નહી રહે.

છંદ નીલમ પરીના જબાની.

મેં ચોરી સરકારકી ઔર તુમ રાજોંકે રાજ,
ગાનાં મુઝ માશુકકા સુનો ગોરસે આજ.
સુનો ગોરસે આજ મેરા રાજાજી ગાનાં,
નાચકે છળબલ દેખ કર દેખો બતલાનાં.
હુંઆ હએ મેરા તબ ઇસ મેહફલમેં આનાં,
જબહી સારા દેશ બીદેશ ઉસતાદને છાંનાં.

હું સરકારની દાસી છું, ને તમો રાજાઓના રાજા છો. મારા જેવા માશુકનું ગાયન ખુબ ધ્યાન રાખીને સાંભળો, નાચ રંગની છલબલ જુઓ, ને મારૂં બત લાવવું કેવું છે તે જુઓ. ઉસતાદે દેશ પરદેશ બધા જોઈ કાહાડ્યા ત્યારે મારૂં આવવુ આ સભામાં થયું.

છંદ ૨ જો નીલમપરીની જબાની.

આઇ હું મેં દુરસે ચીજેં કરકે ઈઆદ,
મુજરા મેરા દેખકર કરો મેરા દેલ શાદ.
કરો મેરા દેલ શાદ કે મેં જી ખોલકે ગાઊં,
ગાકે નાચકે આજ હુનર અપનાં દેખલાઊં.
હોનર દેખાકર મેહફલમેં દાદ અપની પાઊં,
દાદ અપની ઈઆં પાકર ઘર ઉસતાદકે જાઊં.

અર્થ—હું સારી સારી ચીજો ઈઆદ કરીને દુરથી આવી છું. મારો મુજરો જોઇને મારો દીલ ખુશી કરો. મારો જીવ ખુશી કરો કે હું મારા ખરા દીલથી જીવ ખોલીને ગાઊં. હું મારૂં હુનર નાચીને તથા ગાઈને દેખાડુ. હુનર સભામા બતલાવીને હું મારી મુરાદ પાઊં, ને મુરાદ પાઇને ઉસતાદને ઘેર જાઊં.

ઠુમરી નીલમ પરીની જબાંની ખમાચની ધુનમાં.

રાજાજી કરો મોંસે બતીઆરે, જેસ તરપત દીન રતીઆરે.

રાજનજી કરો મોંસે બતીઆંરે०
હમરી ઉદરસે તુમસે દીન દીન, સો તનજકે લગતીઆંરે;
રાજાજી કરો મોંસે બતીઆંરે०
જીઆરા ડરત તુમારે રૂસન સેં, ધરકત હએ મોરી છતીઆંરે
રાજાજી કરો મોંસે બતીઆંરે०
દરસ ઉસતાદકા ચાહીએ મેહકા, લીખકે પઠાદેઓ પતીઆંરે;
રાજાજી કરો મોંસે બતીઆંરે०

અર્થ—રાજાજી મારાથી વાતો કરો, મારો દીલ રાત દહાડો તડપે છે. મારો જીવ તમારે ગુસ્સે બવાયા ડરે છે, ને મારી છાતીઆં ધડકે છે. મને ઉસતાદનું દરસન જોઈએ. કાગળ લખીને પત્તો મંગાવી દો.

હોરી નીલમ પરીની જબાંની.

કાંહાંનાકુ સમજાત ન કોઇ, અંખીઆં રંગમે ભીજોઇ.
મોરી બીરજમે પત ખોઈ, કાંહાંનાકુ સમજાત ન કોઇ०
આજ સખી હમ ઘરમાં જાકે, પીતકે જાનકુ રોઇ.
અંબીર ગોલાલ ચરાહવન ખાતર, મોહ આંસુવોસે ધોઇ.
બદન માટીમે મલોહ, કાંહાંનાકુ સમજાત ન કોઇ०
ભરવા બગાઇઓ ગેરાએકે મેહકા; મોહ પકરા જબ રોઇ.
એજત લીની ગારી દીની, હમ હું જાન કુ ખોઇ,
સખી બીસ ખાએકે સોઈ, કાંહાંનાકુ સમજાત ન કોઇ०
એક એક બીરન કે લોકન મે, કુંવરે કા બીસ ખોઇ.

ધ્આજો ખબર ઉસતાદને પાઈ, ઘર હમ હાથસે ખોઈ.
નીકસ કર જોગન હોઈ, કાંહાંનાંકુ સમજાત ન કોઈ,
અંગીઆં રંગમે ભીંજોઈ.

અર્થ—કાનાને કોઈ સમજાવતો નથી. મારી કાંચળી ખરી રંગમાં ભીંજાણી વ્રજમાં મારી આબરૂ ખોઈ. એ સખી હું આજ ઘરમાં જઈને પ્રીતને વાસ્તે રોઈ. અબીલ ગુલાલ છાંટવા સારૂ મારૂં મોં મેં આંસુથી ધોયું ને મારૂં શરીર માટીમાં મેળવ્યું. મને પાડી નાંખી ને ગેરૂ લગાડી જ્યારે મારૂં મો પકડ્યું ત્યારે હું રોઈ. મારી આબરૂ લીધી ને મને ગાળ દીધી. મેં મારી જાન ખોઈ. સખી હું ઝેર ખાઈને સુતી વરજ લોકોમાં ખશી ખશીને મેં એ સાપનું ઝેર વાવ્યું અગર ઉસ્તાદને ખબર પડી તો મારૂં ઘર હું હાથથી ખોઈશ.

ગજલ નીલમ પરીની જબાંની.

એશકકા ખંજર લગાહુએ દેલ પ કારી ઈન દીનો,
જખમકી સુરત હુએ ખુ આંખોસે જારી ઈન દીનો.
બાગમેં જાતીહુએ ઊસ ગુલકી સવારી ઈન દીનો,
હમ ચોરાઈ ફીરતીહુએ બાદ બહારી ઈન દીનેઃ.
હેકે કસમે કુચેએ કાતેલ મેં લેજાતાહુએ દેલ,
દુશમન અપનાં કર રહાહુએ દોસ્તદારી ઈન દીનો.
ભોલી ભોલી સકલ પર દેલ તરપા જાતાહુએ સનમ,

ફીઆકી સુરત હો ગઈહે પીઆરી પીઆરી ઈન દીનો.
મુદ્દતુ હમને નીકાલા વસ્લેમેં દીલકા ખુમ્માર,
ફુરકતે દીલદારમેં એ તપકી બારી ઈન દીનું.
એસક કે આજારને લાગર ફીઆહએ કીસ કદર,
સકલ પેછાંની નહી જાતી હમારી ઈન દીનો.
કતલ કરતાહએ અરક આલુ દે અબરૂ પલક કુ,
ફીઆ તેરી તલવાર પર હએ આબદારી ઈન દીનો.
સીર ઉઠાઆ હએ જનુને એસંકે જુલફે ઈઆર મેં,
પાંઊંકુ દરકાર હએ જંજીર ભારી ઈન દીનો.
રાગ લાકર ખજમ મેં આશક ખુરા કરતે હેં હાલ,
છેડીએ લીલાહ પરદેમેં સતારી ઈન દીનો.
પલકે ઝપકાંને કા કાતલકુ હુઆહએ તાજા શોક,
ચલ રહી હએ દેલપ આશક કે કટારી ઈન દીનો.
ઠનડી સાંસે ભરતેહો હરદમ અમાનત કીસલીએ,
જાન જાતીહએ કહો કીસે પર તુમાહરી ઈન દીનો.

અર્થ—આ દીવસમાં ઈશક રૂપી બરછી મારા દીલને આરપાર લાગી છે, જે પ્રમાણે જખમ લાગ્યો હોય ને લોહી નિકળે તે પ્રમાણે આ દીવસોમાં મારી આંખોમાંથી લોહીની ધારા ચાલુ છે. જયારે બાગમાં તે ગુલની સ્વારી જાય છે, ત્યારે પવન પોતાનો દમ લેઈને નાશી જાય છે. મારો દીલ મને સમ આપીને કતલ કરનારના બારણે લેઈ જાય છે. આ દીવસોમાં આપણો દુશ્મન દોસ્તી કરી રહ્યો છે. એ સેનમ તારી

ભોળી ભોળી સુરત પર મારા દીલ તડપે છે. એ પ્યારી તારી સુરત આ દીવસોમાં એવી કેમ બની ગઈ છે. અમોએ ઘણી મુદત સુધી જુદાઈમાં દીલનો તાવ કાઢેયો, દીલદારની જુદાઈમાં આ દીવસમાં તાવની વારી છે. ઈશકની આહનરીએ મને એવો તો દુબળો કરી નાંખ્યો છે કે આ દીવસોમાં અમારો ચેહેરો ઓળખાતો નથી. જે તારી ભમર ઉપર પાણીના મોતીઆ છુટેછે તે લોકોને કતલ કરેછે. તારી તલવારને આ દીવસોમાં કેવી તેજી આવી છે. યારના જુલફોના ઈશકમાં ગાંડાઓએ બહુ માથુ પકવેલું છે. આ દીવસોમાં પગને ભારી બેડીઓ જોઈએ. મેં ફીલની અંદર રાગ લાવીને આશક લોકો પોતાની હાલત ખરાબ કરે છે. ઓહદાને માટે આ દીવસોમાં સેતાર પડદામાં વગાડે. કતલ કરનારને આંખની પાંપણો ઝબકાવવાનો નવો શોખ પેદા થયો છે. આ દીવસોમાં આશકના દીલપર કટારી ચાલી રહી છે. હર વખત અમાનત ઠંડી સાંસ શા માટે ખેંચોછો. આ દીવષોમાં તમારો જીવ કોના પર જાય છે તે કહો.

ગજલ ૨ જી નીલમ પરીની જબાંની.

દેલ મેરા સેરે ચમનસે ન હુઆ શાદ કભી,
સે ગઆ બાગમેં બોલીસો ન સઈઆદ કભી.
જી દે જબતક હમ્એ હમ અમ્એ જાન નફાએ કરેલા,
ઈઉ સેહગા ન તુમહારી કોઈ બેદાદ કભી.

તોરતા ઝરીઆં દોહુરી ન અગર વેહશત મેં,
માંનતા કાહેકુ લોહા મેરા હદાદ કભી.
સંગર જુકા નતાહુએ ઉઠતે નહી મકતલસે કદમ,
હાત ભુઝ પર ભી કોઈ છોરદે જલ્લાદ કભી.
સતમ ઈજાદ તુંને હમને બનાઆ જાંની,
ઈસ તરેહ દેલસે સતમ હોતેયે ઈજાદ કભી.
તુમ વો ખુશ કદ હો રવેશ પર જો જરા તનકે ચલો,
શીર ઉઠાએ ન ચમનમે કોઈ શમશાદ કભી.
ન લગાઆ લબે ગુલ રંગસે મીનાએ સરાબ,
હમસે શીસેમેં ન ઉતરાવો પરી જાદ કભી.
દીલકો થા આલમેં તીફલીમેં એ શોક સહરા;
ન કીયા મેને ગુલેસતાંકા સબક યાદ કભી.
લેલીએ જુલફ કા સોદા લબે શીરીં કી હએ આહ,
કભી મજનુ હું તેરે એશકમેં ફરહાદ કભી.
સુરતે નકશે કદમ અમને ગુજારી ઔકાદ,
મીટ ગએ સાફ કભી હો ગએ બરબાદ કભી.
હોગા તબ જાલમેં બુલબુલ કા ફસાનાં માલુમ,
આએશા મોતકે ફંદેમેં જો સઈઆદ કભી.
બુલબુલો કીસકુ દેખાતીહો ઉરૂજે પરવાજ,
હમ ભી ઇસ બાગમેં થે કેદ સેં આજાદ કભી.
હએ કેઆમત બુતે બેશરમો હેબાકી બાતેં,
કભી કેહતાહએ અમાંનત મુજે ઉસતાદ કભી.

અરથ—મારો દીલ બાગ બગીચાની સેલ કરવાથી ખુશી થયો નહી. બાગમાંથી મને શીકારી ભુલમાં લઈ ગયો નહી. અરે મારા પ્યારા જયાં સુધી અમારા જીવમાં જીવ છે, ત્યાંહાં સુધી તમો તમારી ખુશીમાં આવે તેવો જુલમ કરી લો. એવી રીતની તમારી બેહાદ બીજો કોઈ સહન કરશે નહી. જો હું એ_કાંત વાસમાં બેવડા બેડીઓ ના તોડી નાંખત તો લુહાર મારા લોખમને શી રીતે માનત. મારૂં માથુ નીચુ નમે જાય છે, ને કતલ ઘાહથી મારા પગ ખસતા નથી. એવુ જાણીને કોઈ જલાદ એક હાથથી મારો વાર કરી દે એ જાની તને હમે જુલમ કરનાર બનાવ્યો, પણ એ જુલમ કરનાર તારા દીલમાં વિચાર કે આવી તરેહના જુલમ કોઈ દાહાડો દીલથી થતા હતા. તમારૂં કદ એવું ખશનુમાં છે કે જો ચાલ પર જરા ઠમકીને ચાલો તો બાગમાં કોઈ પણ શમશાદ પોતાનું માથુ ઊંચુ ન કરે. સરાબનો સીસો લાલ હોઠને લગાડો નહી, અમારાથી તે પરી જાત શીસામાં કદી બંધ થયો નહી. બાળપણામાં દીલને સેલ કરવાનો શોખ હતો તેથી કરીને ગુલેસ્તા કીતાબનો પાઠ પણ યાદ કરયો નહી. લઈલા જુલફની દીવાની છે ને શીરીનને હોઠનો પ્યાર છે. કદી તારા ઈશકમાં મજનુ માફક છું કોઈ વખત ફરહાદ તરીક છુ. પગના પડેલા પંજાની માફક અમે અમારી જીંદગી કાઢી, કંઈ તો બીલકુલ અમે સાફ થઈ ગયાં, ને કંઈ તો અમારો બીલકુલ નાશ થઈ ગયો. જ્યારે એ શીકારી તુ મોતના ફાંદામાં આવીશ, ત્યારે બુલબુલોના

ફસાવવાનું તને માલમ પડશે. અરે બુલબુલો તમે તમારા ઉડ-વાની ઝડપ કોને દેખાડો છો, અમો પણ આ બાગમાં કોઈ દી-વસ કેદખાનેથી છુટા હતા તે પારની બે શરમીની જે વાતો છે તે કયામત જેવી છે કોઈ મને અમાનત અને કોઈ ઉસ્તાદ કહે છે.

ગઝલ ૬ ઠી નીલમ પરીની જબાંની.

મજન વીશાલે શનમકા ઉઠાએગા ફેર કીઆ,
ડરા જો હેજરસે વો દેલ લગાએગા ફીર કીઆ.
કીસીકે જુલફકી જનેબ જો બેંચ રહાહે દેલ,
બલાએ તાજે મેરે શીર પ લાએગા ફીર કીઆ.
ધુલાએગા મેરી દઉ હડીઆં જો તું અએ ગમ,
પસે ફના સગે દઆર આકે બાએગા ફીર કીઆ.
એલાહી બેરહો કીઉં જોશ પ હએ દીદએ તર,
કીસીકે એશકકા તુફાં ઉઠાએગા ફીર કીઆ.
એલાહી બેર ફરકતી હએ આંખ કીઉ બાઈન,
ગજબ સેવાહ મુજે દીદ દેખાએગા ફીર કીઆ.
જફા કુ જાન ગનીમત ગીલા સતમકા ન કર,
ખીઝરકે દઆરમે અએ દેલ બનાએગા ફીર કીઆ.
દેખાઆ જીસતમે જીસને ન મોહ અમાનતકુ,
પસે વેસાલ વોહ તુરબત પર આએગા ફીર કીઆ.

અરથ—જે માણસ જુદાઈથી ડરયો તે માણસ દીલ શી રીતે લગાવશે, ને મેળાપના મજા શી રીતે ઉઠાવશે. મારૂં દીલ કોઈની જુલફો તરફ ખેંચાઈ રહયો છે, તેથી એવું માલમ પડેછે કે મારા માથા પર નવી નવી આફતો લાવશે કે શું. અરે ગમ જો તું આ પ્રમાણે મારાં હાડકાં ગળાવીશ તો મારા મુવા બાદ મારા યારનો કુતરો આવીને શું ખાશે. ખુદા સારૂં કરે આજ મારી આંખનાં રતન પર જોશ છે, શું ફરી કોઈના ઈશકની આફતો પાછી ઉપાડવી પડશે. ખુદા સારૂં કરે કે આજ મારી ડાબી આંખ કેમ ફરકે છે. શું ગજબથી તે મારા સામું આંખો કાઢશે કે શું. શકતાઇને સુખ જાણ ને જુલમને માટે દીલગીર ના થા. ઇઆરથી બીગાડ કરીને પછી શી રીતે પાછો મેળાપ કરીશ. જે માણસે જીવતાં અમાનતને મોઢું ન દેખાડયું તો પછી મુવા બાદ તે મારી કબર પર શું આવશે.

—❦—

રાજા ઈંદરે લાલ પરીની દરખાસ્ત કીધી.

દેખા ચુકી તું કરતબ સારે, પેહલું મેં અબ બેઠ હમારે.
કીઆ સભામેં તુને નામ, અબ હમે લાલ પરીકા કામ.

અરથ—તું બધા તમાસાના પરાક્રમ મને દેખાડી ચુકી હવે તું મારા ખોળામાં આવી ને બેશ, તેં સભાની અંદર નામ મહારી કરી હવે લાલ પરીની વારી આવી.

આમદ લાલ પરીના સભામાં.

સભામેં લાલ પરીકી સવારી આતી હએ,
જમાને રંગ અબ ઈંદરકી પીઆરી આતીહએ.
ચફકમેં આએગા જુરમટ નજર સેતારોંકા,
પેહનકે શુરખ વો પોશાક ભારી આતીહએ.
હશીન બજમકી સાદીસે ખીલપરેગી તમામ,
ગુલોકે વાસતે બાદે બહારી આતીહએ.
નીધા ઉસકી છુરીસે સવાસો આ નીકલી હએ,
લગાતી સબકે દેલોંપર કટારી આતીહએ.
ખીલેગા લાલોંકા તખતા સભામેં અએ છઆરો,
નીહાલ હોકે મુરાદ અબ તુમાહરી આતીહએ.
દોપટા દેખકે બીજલી ગીરેગી બીજલી પર,
કેનારોંપર વો લગાકર કીનારી આતીહએ.
મેં કાસ જબાંસે કહું ઊસકી સોખીઆં ઉસતાદ,
બહારે તાનેકી મેહફલમેં બારી આતીહએ.

અરથ—સભામાં હવે લાલ પરીની સ્વારી આવેછે. રંગ જમાવવાને હવે ઈંદર રાજાની પ્યારી આવેછે. આકાશમાં તારાઓનો ઝુમકો નજર આવશે. તે ભારી લાલ પોશાક પહેરીને આવેછે મહફીલની ખુશીથી બધા ખુબસુરત ખીલી પડશે. ફુલોને ખીલવવા માટે બાદેબહારી પવન આવે છે. તેની નજર છરીથી પણ વધારે તેજ નીકળી છે. બધાના અંતઃકરણ કટા-

ગીથી છેદવાને આવે છે. જેમ લાલાના ફુલ શોભા આપે છે તે માફક આ શભા એના આવવાથી શોભશે. ખુશી કરો કે હવે તમારી મુરાદ આવે છે. દુપટો જોઈને વીજલી પર વીજલી પડશે. કોરેપર ફીનાગી ચોડીને તે આવે છે. તેની આલાફી તથા નખરાનું બીઆન ઉસ્તાદ હું શી રીતે કરૂં. નવી બહાર આપે તેવી પરીની હવે મહફીલમાં વારી આવી છે.

લાલ પરીની જબાની કવીતા શભામાં.

ઈનશાંકા કામ રોશન પ મેરે તમાંમ હએ,
જોરા હએ સુરખ લાલ પરી મેરા નામ હએ.
ઈઆકુત જર ખરીદ હએ શરકાર કા મેરે,
નોકર અકીક લાલે બદખશાં ગોલાંમ હએ.
આશકકુ કતલ કરતી હું અબરૂકે તેગસે,
દીન રાત મુજકુ ખુન બહાનસે કામ હએ.
પોશાક મેરી સુરખ હએ મુખરા હે ચાંદસા,
દેખો શફકમે રાતકુ માહે તમામ હએ.
સોબી પ મેરી હોતેહએ મુરગે ચમન હલાલ,
હર ગુલકુ જીઅત બાગે જહાં મેં હરાંમ હએ.
મીરગીબ મુજસે હોતાહએ હરદમ જો દુબદુ,
કરતા લહુ લગાકે શહીદાં મેં નામ હએ.
આશતાદ અનજુમનમેં રહે શરબરૂ સદા,
અલ્લાહસે દુઆ એહ મેરી સુબેહ સામ હએ.

અરથ—મારી ખુબસુરતી એવી છે કે તેથી ઇનસાનનું પુરૂ થઈ રહેછે. મારાં લુગડાં લાલ ને મારૂં નામ લાલ પરી છે. મારી સરકારે (મેં પોતે) ઇઆ કુન પઇશા આપી ખરીદ કરેલાં છે. અકીક મારો નોકર છે ને બદખાસાંનો લાલ મારો ગુલામ છે તલવાર રૂપ ભમરથી હું આશકને કતલ કરૂ છું. મારૂં રાત દહાડાનું કામ લોહીનો રેલો ચલાવવાનું છે. મારી પોશાક લાલ છે. ને મારૂં મોં ચંદ્ર જેવુ છે. જેવી રીતે સાંજના ઝળઝળીઆમાં રાતે આખો ચંદ્ર દેખાએ તે પ્રમાણે મારી પોશાક લાલ છે, ને મારૂં મોં ચંદ્ર જેવું છે. મારી ચપળતા તથા નખરાલીકા જોઈને બાગના મરઘડા પોતાના જીવ આપે છે. અને હરેક ફુલને બાગરૂપી દુનીઆમાં રહેવું ઠીક માલમ પડતું નથી. જયારે મંગળ તારો હર વખત મારાં સામસામુ થઇ જાએછે, ત્યારે તે પોતાના શરીરને લોહી લગડીને પોતાનું શહીદોમાં નામ ગણાવે છે. ઊસતાદ હમેશાં પૃથ્વી ઉપર ઉપરીપણુ ભોગવે. એવી હમે ખુદાની જનાબમાં રાત દહાડો દુવા કરીએછાએ.

છંદ લાલ પરીની જબાની.

બહીથી મેં કાફમેં જોશ પેહની લાલ,
ઈહાં બોલાકર આપને બરાહ દીઆ એક બાલ.
બરાહ દીઆ એકબાલ કે ઈહાં મુજકુ બોલવાઆ,
સમાં સભાકા આજ બહોત દીન બાદ દેખાઆ.

રૂપ સરૂપ સુભાવ મેરે સબ દેલકુ ભાએઆ,
હુએ સદા ઉસતાદ પ ઇહાં ફેરતારકા સાએઆ.

અરથ—હું લાલ જોડા પેહેરીને કાફ નામના પરવત પર બેઠી હતી. તમે મને અહીંઆં બોલાવીને મારૂં નશીબ વધારી દીધું. મારૂં વધારયું કે મને અહીંઆં બોલાવી, બહુ દાહાડા પછી આજ સભાનો સમો દખાડયો. રૂપ સ્વરૂપ તથા સ્વભાવ બધું મારા દીલને ગમ્યું. હમેશાં ઉસતાદપર અહીંઆં ફીરતારની મેહેરબાનગી રહે.

—❦—

થુમરી લાલ પરીની જબાંની.

મેરે જોબનમેં લાલ જડે, બહોત બરે ઓ માહારાજરે.
કોવ મુંગા કોવ ચુની કહતહે, પરખન વાલુંપર ગાજ પડે;
બહોત બરે ઓ મહારાજરે.
છતીઆં મોરી ગજબકી બુસરંગ, જેસે અંગીઆમે કોલે ધરે
બહોત બરે ઓ માહારાજરે.
કોવ માર લીલું લાલ જોબનકે, ઉસતાદસે ખબર કહે;
બહોત બરે ઓ મહારાજરે.

અરથ—ઓ માહારાજ મારા જોબનમાં બહુ બરા લાલ જડેલા છે. કોઇ તેને મુંગા કહે છે, ને કોઇ તેનું ચુનગી કહે છે, ને પરખનાર પર ગજબ પડે. મારી છાતાઓ બહુ ગજબની બુશરંગ છે; જેવી રીતે કાંચળીમાં કોળા મુકેલા છે. કોઇ મારા જોબનના બોલોમાંથી જઇને ઉસતાદને ખબર કહે.

સાવન લાલ પરીની જખાંની (સાવનની ફરીલમા.

બીન પીયા ઘટા નહી ભાવે, રેહરહ દેલ રોંદહુ આવે;
બીજરીકી ચમક તરપાવે ડરાવે, બીન પીયા ઘટા નહી ભાવે
અંતરો.

રૂત બરખાકી આઈરે ગુઈઆં, આજ જીઆકુ કલ નહી આવે
મોરી આરસ ઈપાદીન સજની, કઉ ઉસકુ સમજાવે જાવે.
બીન પીયા ઘટા નહી ભાવે.

કાસે કહું ઈસમેહ બુંદીયાં, લીખ પતીઆં જો ઉડાવે;
પીતમકુ કઊં ભરી બરખામે, દઈ મારીસે મીલાવે લાવે.
બીન પીઆ ઘટા નહી ભાવે.

ઉમંડ ઘુમંડ કે કારી બદરીઆં, મોહે નાહક ન સતાવે;
કઉ પવન પુરવાઈસે જા કહો, ઓર મુલક બરસાવે જાવે.
બીન પીઆ ઘટા નહી ભાવે.

ભીજતહું આંસુઓકે બુદન, મેંઘા જર ન લગાવે;
પીર ઉસતાદકુ માનકે અપને, બન પરબત પર જાવે જાવે.
બીન પીયા ઘટા નહી ભાવે.

અરથ—શાવવલાલ પરીની જખાની શાવનની રૂતુમાં ખ્યુ વગર દીલને ઘટા ભાવે નહીં. દીલને રહી રહીને રૂપણુ આવે. વીજળીના ચમકારાથી મારા કાંપે તથા બીએ. અરે સખીઓ વરસાદની રૂતુ આવી. આજ જીવને લગારે સુખ નથી. અરે સખી મારી તરફથી તેને કોઈ સમજાવવા જાએ. આવા વરસાદની અંદર હું કોને કહું કે કાગળ લખીને બોલાવે. આ

ભર વરસાદની અંદર મારી દાઇ તમો મારા પ્રીતમને મારી સાથે મેળવો. ઉમંગ ધમંદથી બે ફાયદા શા માટે સતાઓ છો. અરે કોઇ પવનને જઇને કહો કે વરસાદ બીજા મુલક પર વરસાવે. હું મારી આંખોમાંથી આંસુની ધારા કાહાડું છું કે વરસાદ આવે નહી. આપણા પીર ઉસ્તાદને માનીને વનમાં તથા પરવત પર જઇએ.

સાવનની ગજલ લાલ પરીની જબાની.

ફૂલકુ મરગુબહે ઠંડી જો હવા સાવનકી,
માગતા હું મેં સદા હકસે દોઆ સાવનકી.
ઇઆદ આતા હએ વો સબ્જા વો ઘટા સાવનકી,
સબલ દ્રખતાંએ કહી જલદ બોદા સાવનકી.
સરહ ગએઆ જબકે ફુલકપર મેરી આહુંકા ધુઆં,
ગીરગઇ બલકકી નજરાંસે ઘટા સાવનકી.
દેખીએ આખોંસે ઝીસ ઝીસકે બરસનાહે લહું,
ઇઆર હાતોમેં લગાતા હએ હીના સાવનકી.
જુલકે જનાકે કરીન ઇઉં હે દોપટા ઉદા,
સબ તાઝીકમે જીસ તરહ ઘટા સાવનકી.
એક સેહજા ન થમતા હએ ઝરી અસકોકી,
લગ ગઇ ઝીઆ મેરી આંખોંકુ હવા સાવનકી.
હેજર સાઝમેં રોલાતાહે હમે અબરે શીહા,
ગમો અંધો બરહાતીહે ઘટા સાવનકી.

અબર ભાગા હુંઆ જાતાહએ ઓદા એર કરે,
આજ બદલી નજર આતીહએ હવા સાવનકી·
કોણ દમે ગીરીએ તસવવુર ન મુજે જુલફકા હો,
રાત હોતાહએ શીહાઇમેં બલા સાવનકી.
મોતી કાનોમેં નહીં ઇઆરકે જુલફોકે કરીન,
ઝાલી બાદોંકી વોહએ ઓર એહ ઘટા સાવનકી·
અએ અમાનત એ નીકાલીહે જમી તુને નઇ,
પેહલેથી કીસકી ગજલ તેરેસીવા સાવનકી·

અરથ—સાવનની ગજલ લાલ પરીની જબાની મારા મનને ઠંડી હવા બહુ પસંદ છે ખુદાની જનાબમાં હું હમેશાં સાવનની દુવા માગુ છું જયારે તે ઘટા તથા લાલાન ઇયાદ આવેછે તારે એવી રીતે હું કહું છું કે ફરી ખુદા જલદીથી સાવનની તુરત દેખાડે· જયારે આશમાન પર મારી આહ તથા દીલગીરીનો ધુમાડો ચડી ગયો તારે લોકોની નજરમાંથી સાવનની ઘટા પડી ગઇ· જોઇએ હવે કોની કોની આંખોમાંથી લોહી વસે છે કારણ કે ઇઆર પોતાના હાથને. સાવનની મેંદી લગાડે છે જે પરમાણે અંધારી રાતમાં સાવનની ઘટા માલમ પડે છે તે પરમાણે ઇઆરનો જુલફોની પાસે ઉધો દુપટો જેબ આપે છે· શું મારી આંખોને સાવનની હવા લાગી ગઇ કે એક ઘડી પણ મારી આંખમાંથી આંસુની ધારા બંધ રેહેતી નથી. કાળાં વાદળાં અમને સાકીની જુદાઇમાં રોવરાવે છે· સાવનની ઘટા ગમ તથા દીલગીરી વધારે છે· ખુદા સારૂ કરે આજ વા-

હળાં નાઠાં જાય છે આજ સાવનની હવા બદલેલી માલમ પડે છે. મને જુલફના ખ્યાલમાં રડવું કેમ નહીં આવે. રાત પડે છે તારે કાળાશમાં એક સાવનની બલા જેવી માલમ પડે છે ઈઆરની જુલફોની નીચે મોતી નથી પરંતુ તેતો ભાદરવાના ઝાલાછે ને એ સાવનની ઘટાછે એ અમાનત આ જમીન તુએ નવી કાહાડી છે. પેહેલાં તારા શીવાય બીજા કોની સાવનની ગજલ હતી.

—◦—

હોરી લાલ પરીની જબાની.

લાજ રખલે સ્યામ હમારી, મેં ચેરી હું તેહારી;
જરા દે સમજકર ગારી, લાજ રખલે સામ હમારી.
અબીલ ગુલાલ ન મોપર ડારો, ન મારો પીચકારી;
આચી દેહ સબ રખ પરંગી, સારી ભીજેવો ન સારી.
કહેગે લોક મતવારી, લાજ રખલે સામ હમારી.
તુમ ચાતુર હોલીકે ખેલઈઆ, હમ ડરપોક અનારી;
તાક જહાંક લગા મન મોહન, જાઊં તોરે બલહારી.
નકર મોહે જનસે આરી, લાજ રખલે સામ હમારી.
લાખ કહી તુમ એક ન માની, મીનતે કરકે હારી;
ઈઆહો ધરી ઉસ્તાદ સે જાકે, કહું હકીકત સારી.
કાંહાં જાવગે ગીરધારી, લાજ રખલે સામ હમારી.

અરથ—હોરી લાલ પરીની જબાની અરે શામા તું મારી લાજ રાખ હું તારી દાસીછું લગાર સમજીને ગાળ આપો

અબીર તથા ગુલાલ મોહોપર નાખો નહી ને પીચકારી પણ ના મારશો. મારી સાડી બધી ભીંજાવો નહી. નહીં તો મારૂં અડધું શરીર દેખાશે. ને લોક મને ખાળશે. તમે હોળી ખેલવા ચતુર તથા ચાલાક છો ને હું તો અનાડી છું. મોહન લાગ ઝાંક લગાવો નહીં. હું તમારા પરથી જાન કુરબાન કરૂં તમો મારી સાથે આડી વાત ના કરો. શામા તું મારી લાજ રાખી લે. મેં લાખ વાત કહી ને અરજ કરી કરીને પણ થાકી પણ તમોએ એકે વાત માની નહીં નહીં તો ઉસ્તાદને ઘેર જઈને બધી હકીકત કહીશ. ગીરધારી ક્યાં જશો.

—⁂—

ગજલ લાલ પરીની જબાની.

ખેઆલ આતાહએ દેલકુ શકવેએ બેદાદ કીઆઃ કીજીએ,
બેદાસે અએ બુતે કાફર તેરી ફરીયાદ કીયા કીજીએ.
બહાર આઈહએ ગુલશનમેં ઘટા જાતાહએ દમ અપના,
કફેસક દરકુ વા કરતા નહીં સઈયાદ કીયા કીજીએ.
અબસ કરતા હએ તું હમસે ખેઆલે ઈઆરકા શકવા;
જો ભુલે આપકુ અએ દેલ ઉસે ફીર ઈયાદ કીયા કીજીએ,
મુકાબેલ સરવકુ પાકર ગુલેસતામેં વોહ ગુલ બોલા,
ગોલામ અપના જો હો દેલશે ઉસે આજાદ કીયા કીજીએ.
કીસી મેહબુબકા બુટાસા કદ આંખોમેં ફીરતા હએ,
ચમનમેં દેખકર અએદેલ સુએ સમશાદ કીયા કીજીએ.
જુનુકા જોશ ઓતાહે રગોંકુ છોડ નસતરસે,

ન તુઝકુ ગાલીયાં દીજીએ તો અએ ફરસાદ કીયા કીજીએ.
લહુ બેહતા હએ ગેરોકા હમારા દમ નીકલતા હએ;
ગલે પર ફેરતા ખંજર નહીં જલ્લાદ કીયા કીજીએ.
હમારી કબરકુ ઠોકર લગાકર ઈઆર કેહતા હએ;
મીલાહો ખાકમે જો ખુદ ઊસે બરબાદ કીયા કીજીએ,
અમાનત કાહ પર પોહુચાતો ઈતોં ફરહાદ ચીલાયા,
લબોંપર જાને સીરી હએ અબ અએ ઉસ્તાદ કીયા કીજીએ.

અરથ—ગજલ લાલ પરીની જબાની. મારા દીલમાં એવો વીચાર આવે છે કે બેદાદની ફરીયાદ શી કરવી. એ બુતે કાફર ખોદાની આગળ તારી ફરીયાદ શી કરવી જયારે બાગમો બહાર આવે છે તારે હમારો સાંસ ઘટયો જાય છે. શીકારી પાંજરાના બારણાં ઉઘાડતો નથી તો શું કરીએ હમારી આગળ ઈયારના ખ્યાલની ફરીયાદી કરે છે તે ફોકટ. અરે દીલ જે માણસ આપણને ભુલી જઈને ઈયાદ નહીં કરે તેની ઈયાદ આપણે શા સારૂ કરવી જોઈએ તે ફુલ બાગમાં સરો ઝાડને પોતાની સામા બાજુ જોઈને બોલ્યો કે જે માણસ ખરા દીલથી આપણો ગુલામ થાય તેને શી રીતે આજાદ કરવો. અમારી આંખ્યોમાં કોઈ માસુકના બુંટાજેવો કદ રમી રહોછે. અરે દીલચમનમાં જોઈને સમશાથી શું કીજીએ. રગોને નસ્તરથી છુંદીને દીવાના લોકોનું જોશ બુઝે છે તેથી એ નસ્તર દેનારને ગાળો ન દઈએ તો શું કરીએ. ને પારકા લોકોનું લોહી વહેવાને અમારો દમ નીકળે છે. જલાદ ગલાપર ખંજર ફેરવતો નથી

તો શું કરીએ. અમારી કબરને ઠોકર મારીને ઇઆર કહે છે કે જે પોતે બુળબાણી થઇ ગયો હોય, તેનો નાશ શો કરવો અમાનત પહાડ પર પોહોચ્યો ત્યારે ફરહાદ એમ બોલ્યો કે મારા હોઠપર શી રીતની જાન છે. હવે ઉસતાદ શું કરીએ.

ગજલ ૨ જી લાલ પરીની જબાંની.

સખ શીરકતમેં નાલોંને જહાં સીરપર ઉઠાઆ હએ,
જમીંકુ જલજલાહે આસમા ચકરમેં આએઆ હએ.
રૂખે રંગીનકુ હંશકર જુલફમેં ઉસને છીપાઆ હએ,
તપાંહએ અબરમેં બીજલી ચમનમેં અબર છાઆહે.
છીપાઊ મોહનદામતસે લહદમેં ક્ફીઊંનમેં વહશી,
કફનમેં દાગે ઓરીઆનીકા જમેમેં લગાઆહએ.
જીનાં મેં હુરકે સાએસે હોગી ઉનકો એક હફશત,
યાં જીનકો પરી જાદુંને દીવાના બનાયા હયા.
હેસાબ આબોદાના હસરમે હોગા તો કેહદુંગા,
પીઆહે ઊમર ભરખુને જીગર ગમ મેને ખાએઆહે.
નઇ હે રોશના અપની લહદ પર નંગ દસ નીચે,
ચેરાગું કે અવેજ હર શમે રૂને દીલ ..લાઆ હે.
હુએહો તેજ ગેર સંગદીલ તુમ ગાલીઆં દેકર,
જબાંકી નેગ કો ખુબ આપને પથર ચટાયાહે.
શાફ્ક ફુલીહએ દેખો સામકુ સેહરે બદપશાં મેં,
લબ રંગીન પ મીશી મલકે ઉસને પાંન ખાએઆહે.

હમે અબ જીંદગી હુએ તલખ ઉનકી કરવી બાતોંસે,
કીશીદીન જેહર બા લીજીએ એહી જીમેં સમાઆ હે.
નહી ઇસ કાનમેં ઇઆકુનકા બુંદ નએ ગેસુ,
દેખાકર જુલફ બચાં દીલ કીસીકા માંગલાઆ હે
મેરી તુરબત પ તાંનાં ચાંદની મેં કીઉહે નમગીરી,
એહ કીસને ચાદરે મેહતાબમેં ઢબા લગાએઆ હએ.
અમાં શીંદુરકા ટીકા નહી મહરાબ અબરૂમેં,
ચેરાગ ઉસ સમેરૂને એન કાબેમેં જલાયા હએ.
નહી બે વજેહ પેહમ હીચકીઆં આતીહે ફેરકતમેં,
કીસી મેહબુબકુ તુ અએ અમાનત ઇઆદ આએઆહે.

અર્થ—જુદાઇની રાતમા અમારી આહનેરી તથા દલ-ગીરીએ માથાપર બની દુનીઆં ઉપાડી છે. પૃથ્વીને ધરતીકંપ છે ને આકાશ ચકરમાં આવેલું છે. તેણે રંગીન મોંને હસીને જુલફોની અંદર સંતાડેલો છે. વાદળામાં વીજળી ધડાકા કરેછે ને બાગમાં વાદળાં છાઇ ગયાં છે. મેં ફક્ત પેહેરચો તેથી મારા નાગા શરીરને જનણે ડાવા નહી લાગ્યા હોય તેથી કરીને એ ગાંડા હું મારૂં મોં પસેમાનીની લહદમાં કેમ ના સંતાડું. બાગમાં તેમનાપર હુરનો પડછાયો પડવાથી તેમને એક દેહેમત થશે. અહીંઆં જે લોકોને પરીજાદાએ ગાંડા બનાવ્યા છે. કીઆમતના દીને ખોદાની રૂબરૂ જયારે ખાવા પીવાનો હીશાબ થશે ત્યારે હુ કહી દઇશ કે આખી ઉમર મેં જીગરનું લોહી પીધેલુ છે, ને ગમને ખાઇ ખાઇને ઉમરના દીવસ કાહાડચા છે.

તંગ દસ્તીમાં અમારી કબર પર રોશની નથી છે. હરએક સમેરૂએ દીવાના બદલે પોતાનાં દીલ જલાવ્યાં છે. તમો ગોળો દેહને ગેરના જેવા પથર દીલના થઇ ગયા છો. વાહ તમોએ તમારી તેગ રૂપી જીભને ખુબ પથર ચટાવ્યા છે. શોહેરે બદબસાંની અંદર સાંજરે શફક ફુલે લી જુઓ. રંગીને હોઠને મીસી લગાવીને તેણે પાન ખાધેલું છે. તેમને કડવી વાતોથી આમારી જીંદગી કાહાવી મુસ્કેલ છે, તેથી કરીને જીવમાં એવું આવે છે કે કોઇ દીન ઝેર ખાઇ લેઇ મરી જવું. તેની જુલફોની નીચે તે કાંઇ ઈઆકુનનો બુંદો નથી, પરંતુ પેચવાળી જુલફ દેખાડીને એ કોઈ માહરૂનો દીલ માગી લાવ્યો છે. મારી કબરપર ચાંદનીમાં શા માટે છતર કરેલો છે. આ કોણે ચંદરની ચાદર (ચાંદની) માં ડાઘ લગાડ્યો છે. ભમરની કમાનમાં શીંદુરનો ટીલો માલમ પડતો નથી, પણ જાણે તે શમેરૂએ બરાબર કમાનની દીવો સળગાવ્યો છે. જુદાઈની અંદર ઘડીમાં ઘડી ફોકટ હીચકીઓ આવતી નથી. એ અમાનત કોઈ ખુબસુરત માહરૂને ઈઆદ આવ્યો છે.

ગજલ ૩ જી લાલ પરીની જબાંની.

હએ ફસલે બાહારીમેં એ સઇઆદકા ઘરકા,
દેલ ઊર ગયા બુલબુલકા જો પતા કહીં ખરકા।
બુલબુલકી દમે સરદસે એક ઓસ પરી હએ,
અએ બાદે સબા આતસે ગુલજારકુ ભરકા.

બોલા વોહ દેખાકર ખતે રૂખશારો જોખીં કુ,
કોરમાં ફી તલાવત કરો હમ્મે નુરકા તરકા.
પરવાનોકા ખું હોતા હમ્મે સીરપર તેરે નાહક,
અય્યે બાદે સબા સમે કુ મેહફલમેં ન ભરકા.
આંખોમેં હમ્મે ફીરતા સહેરે વસલકા આલમ,
અંદેશા રકીબોંકા ન અગીઆરકા ધરકા.
સોનાં ફીસી મેહ રૂકા લપટકર વો ગલેસે,
ઠનડી વોહ હવા સુબેહકી વોહ નુરકા તરકા.
નાહક ન અમાંનતસે કહીં જલને લગી વોહ,
અમ્મે મુદઈ જનન કે તુ આતશકુ ન ભરકા.

અરથ—વસંત રૂતુમાં સોકાગીઓની ઘણી દેહેશત છે, અગર કોઈ ઝાડનો લગાડ પાંદડો કાંઈ હાલ્યો કે બુલબુલોના જીવ તુરત ઉડી જાય્યે. અરે પવન તું આગરૂપી જે વાડી તેને સળગા ને પોતાના કપાળ તથા ગાલ દેખાડીને બોલો કુ કુરઆંનને અદબથી ભણો, કારણ કે એ એક નુરનો કકડો છે. તારા માથાપર પરવાનાનો ખુન નાહક થાય્યે છે. અરે પવન તું મહફીલમાં શમેને નશલ ગાવ. મારી આંખોમાં મુલાકાતની સવારની તેજી રમી રહી છે. અને અંદેશો દોસ્તોનોય્યે નથી ને પરાયા લોકોનો પણ નથી. કોઈ ખુબસુરત માહરૂનુ ગલે લપટીને સુવવું, ને ઠંડી સવારની હવા નુરનો કકડો છે. અમાંનત નાહક કોઈ બળવા લાગી નથી, અરે દુશમનનું જોઈને આગને મા સળગાવ

રાજા ઈંદરની જબાંની સબજ પરીની દરખાસત.

કાળી રાત મનેમેં સારી, બઠ મેરી પેહલુ અબ પધારી.
બોહત લરાઈ તુને જાન, અબ હએ સબજ પરીકા ધેઆંન.

અરથ—આખી રાત તેં મનમાં ગાળી હવે તું મારા ખોળામાં આવીને બેશ. તેં ખુબ મારો જીવ રીઝવ્યો. હવે સબજ પરીના વારો આવી.

સબજ પરી સભામાં આવી.

આતી નઈ અંદાજસે અબ સબજ પરી હએ,
લબ શુરખ હએપર શબજ હએ પોશાક હરી હએ.
પોશાક ઊસે દેખકે ખા જાતા હએ હીરા,
ચેહરે મેં જમરરૂદસે સવા જલવે ગરીહએ.
જીન ઉસસે બેહનલતકે સબબ ઉર નહી સકને,
પરીઓંકુ સદા સરમસે બખાલો પરીહએ.
જેવરકી હએ કીઆ શાન જમરરૂદસે બદનપર,
એક શાખહએ નાજુક કે શગુફોંસે ભરીહએ.
હંસતાહે જનરરૂદપ સદા ધાની દોપટા,
કીઆ હોસનકે એકખાલસે શબજાકુ ચરીહએ.
આમદકી ખબર સુનકે હશીનોમેં નહી દમ,
જો સમે હએ મેહફલમેં મારાગે શેહેરી હએ.
ઓસતાદ અજબ આશકો માશુક કે હએ નામ,

શેહઝાદેએ "ગુલફાંમ" હએ એહુ સબજ પરીહએ.

અર્થ—હવે સબજપરી નવા લેહેકા તથા નખરાયા આવે છે, તેના હોઠ લાલ છે. પાંખો લીલી છે, ને હરીઆલા રંગની પોશાક છે. તેની ખુબસુરતી એવી છે કે તેને જોઈને ફીરોજા હીરાને ખાઈ જાએછે. મોહોડાપર જમરરૂદથી પણ વધારે ચળકાટ છે. જીન લોકો તેનાથી શરમાઈને ઉડી શકતા નથી. પરીઓ હમેશાં એની ખુબસુરતી આગળ નીચું ઘાલે છે. તેના નાજુક શરીરપર ઘરેણું કેવી શોભા આપેછે. તે એક નાજુક ઝાડની ડાળી ફળની કળીઓથી ભરેલા માફક છે. તેના લીલા દુપટાનો રંગ એવો છે કે તેને જોઈને જમરરૂદ શરમાઈ જાએ. કેવી ખુબસુરતીના નશીબથી સબજીને ચરીછે. તેના આવવા ની ખબર સાંભળીને ખુબસુરત આદમીઓમાં દમ રહ્યો નહી. જે જે મહફીલમાં શમે છે તે એક જાદુનો દીવો છે. ઉસતાદ આશક તથા માશુકનાં અજબ નામ છે. આશકનું નામ શેહજાદાએ 'ગુલફામ ને માશુકનો નામ સબજ પરી છે.

શબજ પરી કવીતામાં પોતાનો હાલ કહે છે.

માઝુર હું શોખીસે સરારતસે ભરી હું,
ધાની મેરી પોશાક હએ મેં શબજ પરી હું.
ફીઆ અસલ. હએ સબજેકા મેરે હોસનકે આગે,
ફીરોજેથી ખુશરંગ જમરરૂદ શી ખરી હું.
લે લેતીહું દલ આંખ ફીરસતેસે મીલાકર,

ઈનસાં હે બલા કીઆ મેં નહી જીનસે ડરી હું.
શોલા હું ભભુકાહું ગઝબ હે મેરા ગુસ્સા,
ઝલ જાએ પરીઝાદ જો મેં ગરમ ઝરી હું.
જીંદા ન રખેગા મુઝે સુનલેગા જો રાઝન,
શેહઝાદએ "ગુલફામ" કી સુરત પ મરી હું.
વો સમે મેં પરવાનાંહું વોહ સરવ મેં કુમરી,
વોહ ગુલહએ જહાંમે મેં નશીમે શેહરીહું.
આસતાદ કે દમ સે ચમને હોસનહે સરસબઝ,
મેં વાસતે તાઉસકે દાગે જીગરી હું.

અર્થ—ચપળતા તથા નખરા તથા શરીરના આરામ બહુ છે મારી પોશાક લીલા રંગની છે. ને હું સબઝ પરી છુ. મારી ખુબસુરતી આગળ રાબજી (ભાંગ) ની શી અસલ છે. રંગમાં ફીરોઝાથી સરસ ને ઝમુરરૂદથી ખરી છું. હું ફીરસતાની સાથે આંખ મેળવીને દેલ લઈ લઉછું. ઈનસાન તો શી ગણતરીમાં છે. હું જીન તથા બલાથી પણ ડરતી નથી. મારો ગુસ્સો આગના અંગારાની માફક છે. જો હું લગાર ગરમ થાઊં તો બધા પરીઝાદ બલી મરે. જો રાઝનને ખબર પડશે કે એ શેહઝાદએ ગુલફામની સુરતપર મરેલી છે. તો તે મને જીવતી પણ ના મુકે. ને શમેનો હું પરવાનો છું, ને શરોમાં કુમરીછું. જહાંનમાં તે ગુલ છે. તેને લાવવાને હું પવન છું. ઉસતાદના દમથી ખુબસુરતી વાડી આબાદ છે. હું મોરને માટે દાગેજીગરી (ડાઘવાલી) છું.

શાબજા પરીશાહજાદા "ગુલફાંમ" પર આશક પરી.

રાજા જીતો સો ગએ દીઆ ન કુછ ઈનઆમ,
જાતીહું મેં બાગમેં ઈહાં મેરા કીઆ કાંમ.
સુનરે કાલે દેવરે તું મેરી એક બાત,
આતીથી રાજાકે ઘરમે આજકી રાત.
શેહઝાદા એક બામ પર સોતાથા નાદાંન,
જોબન ઉસકા દેખકર નીકલી મેરી જાન.
ઉતરી અપને તખતસે તીર કલેજે ખાએ,
સોતાથા વો બે ખબર હાત પાઉં ફેલાએ.
સુરત ઊસકી દેખકર દેલસે ગયા કરાર,
મોહપર મોહમેને રખા કીઆ ખુબસા પીઆર.
દેલ મેરા લગતા નહી મેહફલકે દરમીયાન,
કાલેબ મેરા હએ ઈહાં વહાંહે મેરી જાન.
ઊંસકુ ગર તું લા ઉઠા જલદી જાકર ઇઆર,
લોંડી મેં હોજાઊંગી તેરી બે તકરાર.

અર્થ—રાજાજીએ તો આરામ ફરમાવ્યું ને મને કાંઈ ઈનામ આપ્યું નહી. હવે મારૂં અહીંયાં શું કામ છે, હું બાગમાં જાઉછું. અરે કાલા દેવ તું મારી એક વાત સાંભળ કે આજની રાત હું જયારે રાજાને ઘેર આવતી હતી, ત્યારે એક શાહજાદો બામ પર બે પરવા સુતેલો મને માલમ પડ્યો. જોબન તેનું જોઈને મારો જીવ ઉડી ગયો. હું મારા કલેજામાં તીર ખાઈને મારા તખત પરથી નીચે ઉતરીને હાથ ફેલાવીને બેખ-

ઞર સુતેલો હતો, તેની સુરત જોઇને મારા દીલ તથા આરામ જતાં રહ્યાં. મારૂં મેં તેના પર મુકીને ખુબ પીઆર કીધો.. મ હેલની અંદર મારો જીવ લાગતો નથી. મારી લાશ અહીંયાં ને મારો જીવ તાંહાં મુકીને આવીછું, અગર તેને જલદીથી તું ઉપાડીને અહીંયાં મારી પાસે લાવે તો હું તારી બેશક દાસી થઇ જઇશ.

—ooo—

જવાબ કાલા દેવનો સબજ પરીની તરફ.

ધરમેં રાજાકે હમ્મે તુ પરીઓકી સરદાર.
તુઝસે કર શકતા નહી હરગેજ મેં ઇનકાર.
તેરી ખાતર હમ્મે મુજે સબસે ઇહાં શીવા,
પતા બતા માશુકકા લાઉં અભી ઉઠા.

અરથ—તુ રાજાના ઘરમાં પરીઓની સરદાર છે, તેથી હું તારી સાથે કોઇ પણ તરેહનો ઇનકાર કરી શકતો નથી. મને તારી ખાતર સઉથી વધારે રાખવી મંજુર છે. તું તારા માશુકની મને નીશાની બતાવ કે હું ત્યાં જઇને ઉપાડી લાવું.

સબજ પરીનો જવાબ કાલા દેવની તરફ.

જા તું સંડલ દીપસે અખતર નગરમેં હાં,
સોતાહમ્મે એક માહરૂ લાલ મેહલપર વહાં.
છલ્લા મેં દે આઇહું અપનાં ઊસે નીશાન,
સબજ નગુંકે આબસે તું ઉસકુ પેછાંન.

અરથ—તું સિંહલદ્વિપના રસ્તે થઈને અખતર નગરમાં જા. ત્યાં આગળ લાલ મેહેલપર એક ખુબસુરત માહરૂ સુતેલો છે. હું મારી નીશાની તેને અંગુઠી આપી આવીછું. લાલા નંગોની તેજીથી તેને ઓળખજે.

કાલા દેવનો સવાલ સબજ પરીને.

લાએઆ શાહજાદેકુ મેં જાકર હીંદોસતાન,

તું અપને માશુક કું સબજ પરી પેછાંન.

અરથ—હું હિંદુસ્તાનન જઈને તારા શાહજાદાને લાવ્યો અરે સબજ પરી તું તારા માશુકને ઓળખી લે.

સબજ પરી ખુશી થઈને કાલા દેવને જવાબ આપે છે.

એહી હએ શાહજાદા મેરા એહ હૈ મેરી જાન,

એહી મેરા દીલદાર હએ મેં ઈસપર કુરબાન.

અરથ—એજ મારો જીવ જાન ને એજ મારો શાહજાદો છે, એજ મારો દીલદાર હું એના પર મારો જીવ આપુછું.

સબજ પરીએ પાંખ હીલવીને શાહજાદાને ઊંઘમાંથી જગાડેઓ.

સોતેહો કીઆ બે ખબર છોરકે ઘરબાર;

આંખ ખોલો લાડલે નીંદસે હો હોશીયાર.

અરથ—ઘરબાર મુકીને બેખબર શું સુઈ રહયાછો, અરે મારા પ્યારા લાડલા ઊંઘથી હુંશીયાર થઈને આંખો ઉઘાડો.

શાહજાદાનું જાગવું અને ઘભરાઈને બોલવું.

કોઠા મેરા કીઆ હુઆ છોરા કીધર મકાન,
સોઆથા મેં કીસ જગે આએઆ હાએ કહાં.
ન વોહ મેરે લોગ હએ ન વોહ મેરી જાએ,
ખાબ એહ મેં હું દેખતા જાગ રહાહું યહાં.

અરથ—મારા કોઠાનું શું થયું, મારૂં મકાન કયાં છુટી ગયું. અફસોસ હું કયાં સુતો હતો ને કયાં આવી ગયો. નથી મારી તે જગા ને નથી મારા તે લોક. હું સ્વપનો જોઉછું કે હું જાગુછું, તેની મને ખબર પડતી નથી.

શાહજાદો બેતાબ થઈ ગજલ ગાવા લાગ્યો.

ઘરસે ઈઆં કોન ખોદાકે લીએ લાયા મુજકુ,
કીસ સતમગારને સોતેસે જગાયા મુજકુ.
હકને કીયા ખાબે પરેસાં એ દેખાયા મુજકુ,
નજર આતાહએ ન અપનાં ન પરાયા મુજકુ.
બસ મેં જાલામ કે મુજે છોરદીઆ હાએ ગજબ,
ઢુંઢે કોઈ પરસતામેં ન આએઆ મુજકુ.
હેફ સદ હેફ કીસીને ન ખબર લી મેરી,
કીઆ અજીજોંને મેરે દેલસે ભુલાઆ મુજકુ.
નીંદસે આંખ કીસીકી ન ખુલી કોઉપર,
ઉઠકે મુજીકે ન ચુંગલસે છોરાયા મુજકુ.

તા દમે મરગ ઉમેદ રેહાઈ ભી નહી,
કીસ બલામેં મેરે અલ્લાહ ફંસાઆ મુજકુ.
મુખલસી કી કોઈ તદબીર બનાદો ઉસતાદ,
હએ બહોત ગરદસે કેસમતને સતાઆ મુજકુ.

અરથ—ખુદાને માટે મને ઘેરથી અહીં આં કોણ લાવ્યો, એ કયા જુલમગારે મને ઊંઘમાંથી જગાડયો. ખોદાએ મને કેવો શોકાતુર સ્વપનો દેખાડયો, કે મને મારૂં તથા પારકું માલમ પડતું નથી. હાએ અફસોસ મને કોણે જુલમગારનાં ફાંદામાં ફસાવ્યો. પરસતાનમાં મને કોઇ શોધવા પણ નહી આવ્યો. અફસોસ હજાર અફસોસ કે કોઇએ મારી ખબર પણ લીધી નહી. શું મારા પ્યારા દીલના મીતરો પણ મને દીલથી ભુલી ગયા. કોઠાપર કોઇની પણ આંખ ઉઘડી નહી, કે જાગીને મુજની સાંયમાંથી મને મુકાવે. મરીશ ત્યાં સુધી હવે છુટવાની મને આશા નથી. અરે મારા ખુદા તેં કેવી આફતમાં મને ફસાવ્યો. અરે ઉસતાદ મને હવે કોઈ તરેહથી છુટવાની તદબીર બતાવો. મને મારા નશીબની આફતોએ બહું સતાવ્યો છે.

—————

ફરી ગાએન કીધું શાહજાદાએ બેકરારીની હાલતમાં.

મુને કોન ઘરસે લાયા યહાં, બતાવો એ કીસકા હૈગા મકાન,
મુને કોન ઘરસે લાયા યહાં.
સબ બીછરે કોઈ સંગ ન સાથી, અજીજોં કુ અપને પાંઊં કહાં;

મુજે કોન ઘરસે લાયા ઇહાં.

દીલકા કીસકુ હાલ સુનાઉ, સાર પર બાપ ન મા;

મુજે કોન ઘરસે લાયા ઇહાં.

ઘર જાનેકી આશા નહિ હે, પરી કીસ મુસીબતમેં મેરી જાન;

મુજે કોન ઘરસે લાયા ઇહાં.

ફસે ગએ હમ જાલીમકે ફંદે, કોઇ ઉસતાદસે કહીઓ ઇહાં;

મુજે કોન ઘરસે લાયા ઇહાં.

અરથ—મને ઘેરથી અહીંઆં અગાડી કોણ લાવ્યું. આ મકાન કોનું છે તે મને બતાવો. મારા દીલની હકીકત કોને કહી સંભળાવું. મારે માથે ના મારી મા છે, ના મારા બાપ છે હવે ઘેર પાછા જવાની મને આશા નથી. કેવી આફતમાં મારી જાન આવી પડી છે. ઉસતાદ જઇને એવી રીતે કહો કે અમે જુલમ કરનારના ફાંદામાં ફસી ગયા છે.

સબજ પરીનું કહેવું શાહાજાદાનો હાથ પકડીને.

દેખો તુમ મેરી તરફ ઘરકા મત લો નાંમ,

લોંડી મુજકુ જાનકર કરો ઇહાં આરામ.

જો હોનાથા સો હુવા જાને દો બસ એર,

અલો ફીરો ખાવ પીઓ કરો બાગકી સેર.

બતલાવ તુમ અબ હસબ નસબ ઓર તુમ અપના નાંમ,

રેહતે હો કીસ કાંમ મેં હોગા કહાં મકાંમ.

અરથ—અરે મારા પ્યારા તમો મારી તરફ જુઓ ને ફેર જવાનું નામ ના લો. મને તમારી દાશી ગણીને અહીંયાં આરામ કરો. જે કાંઈ થનાર હતું તે થઈ ગયું બસ હવે જવાદો. હરો ફરો ખાઓ પીઓ ને બાગીચાઓની સેલ કરો. હવે તમો તમારૂં વંશ ને નામ બતાવો. તમો શા કામમાં રહોછો ને તમારૂં મુકામ કયાં છે.

શાહજાદા ગુલફાંમનો જવાબ.

મેહેલોમેં રેહતાહું મેં અએશ હે મેરા કામ,
શેહજાદા હું હીનદકા નાંમ મેરા ગુલફાંમ.

અરથ—એકાંત વાસમાં હું રહુ છું ને મારૂં કામ હમેશાં એશ આરામ કરવાનું છે. હું હિંદુસ્તાનનો શાહજાદો છું ને મારૂં નામ ગુલફામ છે.

શાહજાદાનો સવાલ

તું ઓરત કીસ કોમકી અપનાં નાંમ બતા,
દોનો સાનો પર તેરે નીકલાહએ એહ કીઆ.

અરથ—તું કઈ જાતની બાઈડી છે ને મને તારૂં નામ બતાવ અને આ તારી બંને બાજુપર શું નિકળેલું છે તે મને કહે.

સબજ પરીનો જવાબ.

કોમકી હુંગી મેં પરી સમજ ન તું હેવાન,

એ દોનો પર હએ મેરે અએ મુરખ નાદાંન
રેહતી હું મેં કાફમેં સબ્જા પરી હએ નામ,
રાજા ઈંદર કે ઈહાં નાચ મેરા હે કાંમ.

અરથ—હું જાતની પરી છું મને હેવાન સમજીશ નહી. અરે મુરખ નાદાન આ બંને બાજુપર મારી પાંખો છે. હું કાફ (પહાડ) પર રહુછું, ને મારૂં નામ સબજા પરી છે. મારૂં કાંમ રાજા ઇંદરને તાં નાચ કરવાનું છે.

શાહજાદાનો સવાલ.

જલદી એહ બતલા મુજે દેલકુ હએ વીશવાસ,
મેરા આનાં કીસતરહે, હુ આહએ તેરે પાસ.

અરથ—મારા દીલને ખાતરી છે કે મારૂં અહીંયાં આ; વવું કેમ થયું એ મને જલદીથી બતલાવીશ.

સબજા પરીનો જવાબ.

તુજપર મેં આશક હુઈ ચલતે ચલતે રાહ,
ઉઠા મંગાયા ઈહાં તુજે ભેજકે દેવ શીહા.

અરથ—રસ્તામાં ચાલતાં ચાલતાં હું તારા પર આશક થઈ તેથી કાળા દેવને મોકલીને તને મેં ઉપાડી મંગાવ્યો.

સબજા પરી કવીતામાં શાહજાદાની વખાન કરે છે.

શીર ૫ આંખો ૫ કલેજે ૫ બઠાઉ તુઝકુ

આ મેરે પાસ ગલેસે મેં લગાઊં તુઝકુ.
દેખે જાંસે મુજે ભાતીહએ અદાએ તેરી,
પાસ લા ચાંદસા મોહ લું મેં બલાએ તેરી.
લેટ પેહલુ મેં મેરે ઘરકુ મેં આબાદ કરૂં,
તુઝકુ લપટાકે ગલે વસેલ સે દેલ શાદ કરૂં.

અરથ--હું તને મારા માથાપર મારી આંખોપર ને મારા કલેજાપર બેસાડું. તું મારી પાસે આવ હું તને ગલે લગાડીને ચાંપુ. મને તારી મીઠી વાતો દીલોજાનથી ભાવે છે. તારૂં ચંદ્ર જેવું મોં મારી પાસે લાવ કે હું તારી બલાઇઓ લઊં. મારા ખોળામાં તું આવીને સુ કે જેથી કરીને હું મારા ઘરને આબાદ કરૂં. તને હું મારા ગળાથી લપટાવીને હું મારા દીલ ખુશી કરૂં.

શાહજાદાનો જવાબ.

વસલકી તેરી કસંમ ઘરમેં હએ બાનાનાં મુઝકુ,
ન ખબરદારિ અભી હાત લગાના! મુઝકુ.
મુઝકુ નાદાં ન સમજ દુર હો દાના હું મેં,
કામકી તુ જો પરી હએ તો શીઆનાં હું મેં.
બેસવા તુઝશી જમાંનેમેં ન હોગી જીનહાર,
આપ બદનાંમ હુઈ મુઝસે છોડાયા ઘરબાર.
ભેજકર દેવ મુજે બંધ બોલાબા તુને,
આદમી જાદકુ ફંદેમે ફસાયા તુને.

અરથ--તારા મેળાપના સમ મારે ઘરમાં આવવાનું છે. ખ બરદાર મને હમણાં હાથ લગાડવો નહી. તું મને નાહાન સમ જીશ નહી. હું તો ડાહ્યો છું. તું જાતની જે પરી છે તો હું શા ણો છું. તારા જેવી વેસ્યા દુનીઆમાં નહી હોય! તું પોતે બદ- નામ થઇને મારૂં ઘરબાર છોડવ્યું. દેવને મોકલીને તે મને અહીં બંધી બોલાવ્યો. એવી રીતે આદમી જાદને ફાંદામાં તે ફસાવ્યો.

સબજ પરીનો જવાબ.

જીંદગીકા હએ મજા એસી મુલકાતુંમેં,
ચોંચલે મુઝસે બાંધારો ન જરા બાતુંમેં.
શુકર અલ્લાહકા કર લરગઇ કીસમત તેરી,
એક બ એક મુજસી પરીકી હુઈ ઉલફત તેરી.
તુઝકુ દીવાને નહી શરમ જરી આતીહએ,
ખાબમેંભી કહી ઇનસાંકે પરી આતીહએ.
દેખ પસતાએગા મેરા જો બુરા દેલ હોગા,
વસ તુજકુ ન પરીકા કભી હાંસેલ હોગા.

અરથ—એવી મુલાકાતોમાં જીવવાનો મજા છે. લગીર જેવી વાતોમાં મારી સાથે નખરા ના કરો. ખોદાનો ઉપકાર મા- ન કે તારા નશીબ આ વખતે ઇઆરી આપી. કે મારા જેવી દરેક પરીને તારી ઉલફત થઇ. અરે ગાંડા તને લગારે શરમ નથી આવતી. ઇનસાનના સ્વપનામાં પણ કોઇ દહાડો પરી આ

વીછે. જો મારો દીલ ખુશ થશે તો પછી તું પસ્તાઈશ. અને કદી તને પરીઓની સાથે મેળાપ હાસલ થશે નહી.

શાહજાદાનો જવાબ.

ઘર કે છુટનેકા હમે ગમ આહો જ઼ેગાં કરતાહું,
વસલકા વાઅદા મેં ઈસ સરતસે હાં કરતાહું.
સુની ઈંદરકી સભા મેને કહાંનીમેં હએ,
ઊસકા અરમાંન મુજે જોશ જવાનીમેં હએ.
ઔર જલસોં કા તો હાં હીંદમે ભી ચરચાહએ,
નામ પરીઓંકા કભી મેને નહી દેખાહએ.
સાત અપની મુજે લે ચલકે વો જલસા દેખલા,
રાજા ઈંદરકે અખારેકા તમાસા દેખલા.
સેર મેં તેરે સબબ વહાંકી જો એકબાર કરૂં,
જીતેજી ફીર ન કભી વસલકા ઈનકાર કરૂં.
ઊમર ભર પાસસે તેરી ન કહી જાઊ મેં,
જો કહે તું ઉસે આંખોસે બજાલાઊ મેં.

અરથ—મારો ઘર છુટી ગયો તેનો મને બહુ ગમ છે અને તેને માટે હું બહુ દીલગીરી કરૂંછું. હું તારી સાથે મેળાપ કરવા ને માટે એક શરતથી તારો વાયદો કબુલ કરૂંછું. મેં ગપાંઊશ વાતોની અંદર ઈંદર રાજાની સભા વીશે સાંભળ્યું છે, તે જોવા મને આ જવાનીના આલમમાં ઈરાદો છે, ને તમાસા તો હીંદુસ્તાંનમાં પણ થાય છે, પણ પરીઓનો નામ મેં કદી જો-

યો નથી. તું મને તારી સાથે લઈ જઈને ત્યાંનો તમાસો દે-
ખાડ. રાજા ઈંદરની સભાનો બધો તમાસો મને આંખથી દેખાડ
તારી સાથે ચાલીને હું ત્યાંની જો એકવાર સેલ કરીશ તો પ-
છી જીવતાં સુધી હું વસલનો ઈનકાર કરીશ નહી. આખી ઊ-
મર સુધી તારી પાસેથી હું કહી જનઊં નહી, અને જે તું કહે
તે હું મારી આંખોથી બજાવી આપુ.

સબજ પરીનો જવાબ.

એશી બાતોકા જબાંપર નહી લાનાં અછા,
જાન આફતમેં નહી મુફત ફસાનાં અછા.
દેતા ઈંદરકે અખારે પ અબસ જાન હૈ તું,
સખ્ત બેઅકલહૈ દીવાનાહૈ નાદાંહએ તું.
એથી જા સેરકુ ઈનસાં નહી ચલતે હએ,
વહાં મેરી જાન પરીજાદ કે પર જલતેહએ.
આફત આ જાએગી તુજપર અરે એક આંનકેબીચ,
આદમીજાદકા કીઆ કાંમ પરસતાંનકે બીચ.
કોઈ રાજાકુ ખબર જાકે લગા દેવેગા,
ફુંક દેગા વો મુજે તુજકુ જલા દેવેગા.
ન જલાએગા તો આફતમેં ફસાએગા તુજે,
કેદ કરકે વો કુવે બીચ જુંકાએગા તુજે.

અરથ—એવી વાતો મોહોડાથી કાઢવી સારી નથી. કેમ.

ટ આફતમાં જાનને ફસાવવી ઠીક નથી. તું ઈંદરના અખાડાપર ફોકટ જાન આપેછે. તું બહુ બે અકલ, ગાંડો તથા નાહાનછે. એવી જગાપર ઇનસાન લોકો શેર કરવા જતા નથી. અરે મારા પ્યારા ત્યાં આગળ તો પરીઓની આંખો પણ બળી જાય છે. એક ક્ષણ વારમાં તારાપર આફત આવી પડશે. આદમ જાદનું પરીસતાનમાં શું કામ છે. અગર કોઈ રાજાને જઈને કહીદેશે તો તને બાળી મુકશે, ને મને દેવતા સાથે ફુંકી દેશે. અગર બાળી નહી નાંખે તો તને કાંઈ આફતમાં નાંખશે, ને તને કેદ કરીને કુવામાં નાંખશે.

જવાબ શાહુજાદાનો.

મેં ન માનુગા ન માનુગા કભી બાત તેરી,
કાંમ કીસ રોજકે આએગી મુલાકાત તેરી.
બાત જો અસલથી મેં અકલસે પેછાંન ગયા,
બાએસ ઇનકારકા જાની મેરા દેલ જાન ગયા.
તું કીસી દેવકી ખેદમતમેં વહાં આતીહએ,
ઇસલીએ મુજકુ સભામેં નહી લે જાતીહએ.

અરથ—હું તારી વાત કદી માનીશ નહી. આ તારી મુલાકાત પછી કએ દીવસે કામમાં આવશે. જે વાત અસલ હતી તે હું અકલથી જાણી ગયો. અરે પ્યારી ઇનકારનો સબબ મારો દીલ જાણી ગયો. તું કોઈ દેવની ખીદમતમાં ત્યાં આવે છે, તેથી કરીને મને સભામાં લઇ જતી નથી.

સબજ પરીનો જવાબ.

બાત હરગેજ એહ જબાંસે ન નીકાલો સાહેબ,
હોશમેં આવ જરા મોહકુ સંભાલો સાહેબ.
દેવસે મુજકુ બુરા કાંમ જો કરના હોતા,
આદમી જાદ પ કીસ વાસતે મરનાં હોતા.
મેં પરી હોકે ઓર એસે પ ફીદા જાન કરૂં,
એગી ચોટી પ મુએ દેવકુ કુરબાન કરૂં.

અરથ—એવી વાતો કદી તમારે મોહડેથી કાહાડવી નહી મેહેરબાન લગાર હોશમાં આવીને મોહોડાને સંભાળો. અગર. જો મને દેવની સાથે આવું બુરાબ કામ કરવાનું હોત તો આદમી જાદપર શા માટે હું જાન આપત. હું પરી થઈને આવા નીચપર મારો જીવ કુરબાન કરૂં. મારી પગની એડી તથા વાળની ચોટી પરથી વારીને મુવા દેવને ફેંકી દઊં.

જવાબ શાહજાદાનો.

દેલ હરેક શખશકા ફંદેમેં ફસાતીહએ તું,
અએ પરી કીઊં મુજે બાતોમેં ઉરાતીહએ તું.
સુબેહ હોતીહએ મેરી જાન કોઈ આનકે બ.સ,
બેહરવીં મુજકુ સુનાં અનકે પરસતાન કે પાસ..
વહાં ન લેજાએગી તો જીસે ગુજર જાઊંગા,
મેં અભી અપનાં ગલા કાટકે મરજાઊંગા.

અરથ—તું હરેક આદમીનું દીલ ફંદામાં ફસાવે છે એમ પરી તું કેમ મને વાતોમાં ઉરાડેછે. કેટલીક વારમાં હવે સવાર થવા માગેછે, માટે જલદીથી હવે પરસતાનમાં ચાલીને મને ભેરવાંઓ સંભળાવ. અગર તું મને ત્યાં નહી લઇ જાય તો હું જીવ આપીને મરી જઇશ. હું મારૂં ગળુ હાથથી કાપીને મરી જઇશ.

સબજ પરીનો જવાબ.

મુફત કી ઇઆર ખરાબી અપની જવાની તુંને,
હાએ અફસોસ મેરી બાત ન માંની તુને.
અબ મીલેગા ન અજીજોંસે ન મા બાપસે તું,
શેરકે મોહમે મેરી જાન ચલા આપસે તું.
થક ગએ હોઠ કહાંતક અરે સનજાઉ મેં,
ચલ અખારા તુજે ઇંદરકા દેખલાઉં મેં.

અરથ—તેં તારી પોતાની જવાની મફતમાં ખરાબ કરી હાએ અફસોસ મારી વાત તેં ના માની. હવે તું તારા મીત્રોથી તથા ભાઇબંધોથી મળનાર નથી. વાઘના મોમાં તું તારા હાથથી ગયો, અરે તને સમજાવતાં સમજાવતાં મારા હોઠ થાકી ગયા. હવે ચાલ હું ઇંદરનો અખાડો તને દેખાડુ

શાહજાદાનો જવાબ.

કીસ તરેહ ચલને પ તઇઆર મેરી જાં હું મેં,
તું પરી જાદ હે ખાલાક ઓર ઇનસાં હું મેં.

ઉરકે તું જાયગી એક પલમે પરસતાંનકે બાગ,
હાત ફેલાકે મેં રેહજાઊંગા અરમાંનકે બાગ.
કોઈ ઓર ચલનેકી તદબીર બતાદે મુજકુ,
પર કીશી દેવકે તું નોચકે લાદે મુજકુ.

અરથ—અરે મારી પીયારી હું શી રીતે ચાલવાને તઈયાર થાઊં. તું ચાલાક પરી જાદ છે, ને હું તો આદમ જાદ છું. તું તો એક પલમાં ઉડીને પરસતાનમાં જઈશ, ને હું તો હાથ પોહોળા કરીને અરમાનમાં ને અરમાનમાં રહી જઈશ. કાંઈ ઉડવાની તદબીર મને બતાવ, નહી તો મને કોઈ દેવની પાંખો ચુંટીને લાવી આપ.

સબજ પરીનો જવાબ.

એસી બાતેં ન કરો હોસમેં આવો જાની,
ન પરીજાદસે બ પરકે ઉરાવો જાની.
થાંમ લો પાએઆ મેરે તખતકા અબ હાતસે તુમ,
છુટ જાનાં ન કહી રાહમે પરસતાનસે તુમ.
મુજસે વાં જાકે કોઈ બાત ન કેહનાં સાહેબ,
પીછે પીછે મેરે તુમ નાચમેં રેહનાં સાહેબ.
ગાકે ઓર નાચકે બુત સબકુ બનાઊંગી મેં,
તુમકુ લે જાકે દરખતોમેં છીપાઊંગી મેં.
કીસી આફતમેં એકાએક અગર આનાં જાની,
ઈયાદ રખનાં કે મુજે ભુલ ન જાનાં જાની.

અરથ—એરી એહેકી એહેકી વાતો ના કરો ને લગાર હોશમાં આવો. પરીજાદથી વગર પરથી ઉડાવો નહી. તમો મારા તખતનો પાયો હાથથી પકડી લો, અને રસ્તાની અંદર પરથી છુટી જવું નહી. ત્યાં જઇને મારી સાથે કાંઇ વાત કરવી નહી. નાચમાં મારી પછવાડે પછવાડે રહેજો. હું ગાઇને તથા નાચીને બધાએને બુત બનાવી દેઇશ. પછી તને લઇ જઇને ઝાડીમાં સંતાડીશ. અગર કોઇ આફતની અંદર એકાએક આવી ફસો તો મને ઇઆદ રાખજો, ભુલી જશો નહી.

સબજ પરીનું બીજીવાર આવવું સભામાં અને છંદ કહી સંભળાવવો.

સભામેં બોલવાકર મુજે આપ કીઆ આરાંમ,
આઇહું મેં ફીર ઇહાં કરને અપનાં કાંમ.
કરને અપનાં કાંમ ઇહાં ફીર મેં હું આઇ,
ઠુમરી છંદ ગજલકી જીમે ધુન હમે સમાઇ.
સમાંન બંધેગા આજ જો મેં જી બોલકે ગાઇ,
કેહગે સબ ઉસતાદને કીઆ કીઆ ચીજ બનાઇ.

અરથ—સંભામાં મને બોલાવીને આપે આરામ ફરમાવ્યું હું અહીંયાં મારૂં કામ કરવાને આવીછું. કામ મારૂં અહીંયાં કરવાને હું ફરીથી આવીછું. ઠુમરી, ગજલ, છંદના મારા જીવમાં ધાન છે. જો હું આજ મારો જીવ બોલીને ગાઇશ તો સભામાં ખુબ સમો બંધાશે. બધા કહેશે કે વાહ ઉસતાદે કેવી

કેવી ચીજો બનાવી.

ઘુમરી સબજ પરીની જબાંની પરચની ધુનમાં.

મોરી અંખીઆં ફરકન લાગી,
કાઆ હુઆ ઈઆર કીધર ગઈ સખીઆં,
અંખીઆં ફરકન લાગી.
દેહ ફંકતહે જીઆ તરપત હે,
પીત લગાકે મજા હમ ચખીઆં.
અંખીઆં ફરકન લગી.
નેનનમેં દેલદાર બસત હએ,
એ અખીયાં એલમાસ પરખીયાં;
અંખીયાં ફરકન લાગી.
બલ બલ જાઉં મેં ઉસતાદ કે,
ખાસ સભામેં મોરી પત રખીયાં;
અંખીયાં ફરકન લાગી.

અરથ—મારો ઈઆર કયાં ગયો ને મારી સખીઓ કયાં ગઈ. મારી આંખો ફડકે. મારા શરીરમાં આગ આગ થઈ રહી છે ને મારો જીવ તડપે છે. પીત લગાડી અમોએ ખુબી મજા લીધી. આંખોની અંદર હમેશાં ઈઆર વસે છે, એ આંખો અલમાસની માફક છે. હું ઉસતાદ પરથી મારો જીવ કુરબાન કરૂં કે સભાની દરમીઆન મારી આબરૂ રાખી.

ઠુમરી ૨ જી સબજ પરીની જબાની.

સુદ લાગ રહી તુરી આઠ પેહેર,
તન મનકી નહી મોહે ખાક ખબર.
  સુદ લાગ રહી તોરી આઠ પેહેર.
નીંસ બાસર મોહે કલ ન પરતહએ,
દેખલાવે જલક કહું એક નજર;
  સુદ લાગ રહી તોરી આઠ પેહેર.
અરજ કરત મોરા જીઆરા ડરત હએ,
દેલ ધરકત દેહ કમપત થર થર;
  સુદ લાગ રહી તોરી આઠ પેહેર.
હરકા પતા ઉસતાદ લગાદે,
બવરીસી ફીરતહું જીધર તીધર;
  સુદ લાગ રહી તોરી આઠ પેહેર.

અરથ — તારી શુધ મને આઠ પોહોર લાગી રહીછે. મારા તન મનની મને રાજે ખબર નથી. મારા દીલને કલ પડતી નથી. હું કહુછુ કે એક વખત ઝલક મને દેખાડી દો. અરજ કરવાને મારો જીવ ડરે છે, દીલ ધરકે છે ને શરીર કાંપે છે. અરે ઉસતાદ હરીનો પતો લગાડી દો. હું ગાંડા જેવી આમ તેમ ભમુછું.

ગજલ ૧. રાજપરીની જબાની.

ભુલાહું મેં આલમકુ સરસાર ઇશ કેહતેહએ,

મસતીસે નહીં ગાફેલ હોશીઆર ઈસે કેહતેહએ.
દંમ લેકે મેરા છોરા આજાર ઈસે કેહતેહએ,
અછા ન રહા એક દીન બીમાર ઈસે કેહતેહએ.
કલ ઘરસે જો વોહ નીકલા એક હશરે હુઆબરપા,
દેલ પીસ ગએ આલમકી રફતાર ઈસે કેહતેહએ.
તસવીરકુ સકતાહે કેહતેહએ ઈસે નકશા,
આઈનેકુ હેરત હએ રૂખશાર ઈસે કેહતેહએ.
એક ચીસતેઅ ઉલફતમેં ગરદન હએ હજારોકી,
તસબી ઈસે કેહતેહએ જુનાર ઈસે કેહતેહએ.
મેહસરકા કીઆ વાયદા ઈયાં શકલ ન બતલાઈ,
એકરાર ઈસે કેહતેહએ ઈનકાર ઈસે કેહતેહએ.
દેલને શબ ફીરકતમે કીયા સાત દીયા મેરા,
મોનસ ઈસે કેહતેહએ ગમખાર ઈસે કેહતેહએ.
સબ ગુજરી શાહર આઈ બકબકકે થકાં આશક,
બોસાં ન દીયા ઊસને તકરાર ઈસે કેહતે હએ
ખામોશ અમાનતહએ કુછ ઉફ ભી નહીં કરતા,
કીઆકીઆ નહીં અએ પીઆર અગીઆર ઈસે કેહતેહએ.

અરથ—હું દુનીયાને ભુલી ગયો છું એને મસ્ત કહે છે જે માણસ મસ્તીથી ગાફેલ નથી તેને હુંશીયાર કહે છે. મારે દમ લેઈને મુકો તેને આજાર કહે છે જે માણસ એકે દહાડો સારો રહે નહી તેને બીમાર કહે છે, કાલે તે ઘેરથી નીકળીને એક ગજબની માફક સાલ્યો. લોકોનાં દીલ તેની ચાલથી અગ- રાઈ ગયાં તેને ચાલ ચાલનાર કહેછે. આ ચંદ્રની રોશની આ.

શાક લોકોની મજલીશમાં છે. યુસફ એને કહે છે ને એને બજાર કહે છે. ને છીબીને માહીત કરે. તેને નકસો કહે છે. આરશીને અચંબો થાય તેને ગાલ કહેછે એક ઉલફત રૂપી હોડીની અંદર હજારોની ગરદન છે તેને માળા કહેછે ને તેને જનોઇ કહે છે. અહીયાંતો સુરત દેખાડી નહીં ને કયામતનો શો વાયદો એને કબુલ કરવું કહેછે ને એને ઇનકાર કરવું કહેછે. જુદાઇ નીરાતમાં મારા હાલે મારો ખુબ સાથ કરયો એને દોસ્ત કહેછે ને એને ગમ સેહનાર કહેછે રાત વહી ગઇ ને સવાર આવીને આશક કહી કહીને થાકયો. તેને ચુમો ના આપો એને તકરાર કહેછે. આંખના પાંપણોએ ખેદમ કરી દીધો એને ખંજર કહેછે. ભમરે મન મારી નાખ્યો એને તલવાર કહે છે. અમાનત ચુપ છે કોઇ મોહોમાંથી બોલતો નથી. તેણે શું કીધી એને અગીયાર કહે છે.

ગજલ બીજી મખજાપરીની જબાની.

પેદા હુએ હએ આહુને વાલે નએ નએ,
અંદાજે ઇપારેહએ નીકાલે નએ નએ.
ગેસુ બરાકે રોજ દીયા કરતે હએ વો બલ,
ડસનેકુ મેરે સાંપ હએ પાલે નએ નએ.
ચરદુ કે દારમેં ઊનકે કલમ નહીં નશીબ,
જો લાગ આરતેથે હાસાલે નએ નએ.
કાંટોસે ઇતફાક હએ સબજેસે હએ ગુરેજ,
ફુતેહએ ખાર પાઊં કે છાલે નએ નએ.

મીજગાંકી હએ સફ્કે ફરસે નાજપર શવાર,
સેરકારે હોસનમે હએ રીસાલે નએ નએ.
જુલફોકી વો લટોકુ બનાતીહએ નાજ સુ,
હએ ગોરે ગોરે હાતમે કાલે નએ નએ.
હએ એબતદાએ એશક અમાનત ખોદા બચાએ,
જલ્લાદકે હુએહએ હવાલે નએ નએ.

અરથ—નવા નવા ચાહાનારા પેદા થયા છે. ઈઆરે નવા નવાં નખરાં તથા ચાળા કાહાડા છે. જુલફોને તે રોજ વધારે વળ ચડાવે છે જાણે મને કરડવા માટે નવા નવા સાપ પાળ્યા નહી હોય. જે લોકો રોજ નવી નવી સાલો ઓઢતા હતા તેમને દુનીયાની અંદર કમળ નશીબ નથી કાંટાથી જુદાઈ ને સબજી (ગીલાન)થી ગરજ છે. મારા પગના ફોલા નવા નવા કાંટા ભોકે છે. આંખોની પાંપણોએ સફફર ઝાડની ઉપેર સવારી કરીછે. ખુબ સુરત સરકારમાં નવા નવા રીસાલા છે ને નખરાંથી જુલફોની લટો બતાવે છે. તેના ગોરા ગોરા હાથ જાણે નવા નવા સાપ જેવાછે. એ અમાનત આ ઈશકની શરૂઆત છે તેથી તેનાથી ખુદા બચાવે. જલાદના હાથમાં નવા નવા આદમી સોંપેલા છે.

—❦—

ગજલ ત્રીજી સબજ પરીની જબાંની.

લબે જાં બક્ષકી ઉલફતમેં લબ પર આઈ હએ,
મરીએ બથક મરતા હએ મસીહકી દાહાઈહએ.

મેં ચંબેલી જરદ હરસો એક ઝોકેમેં ખેલાઇહએ,
હથેલી પર બહારે બાગને સરશું જમાઇહએ.
નહીં માથે કીપકૂમાં ઉસકે રૂખપર છટકી આઇહે.
જબીને શરબતે દીદાર પર છંડકી હવાંઇહએ,
શબ નાશીકે ફુરકતમેં કરે કોન અપના દીલ રોશન.
ચેરાગ અંધાહે ચરબી શમેકી આંખુમેં છાઇહએ,
જગે ફજલે ખુદાસે એક બુતે કાફીરકે હએ દીલમેં.
શીરશાતા બનનહીં સકતા જહાં અપની રસાઇહએ,
હીલાતા હું ફલક કો બાદ મુરદન દીલકે નાલુસે.
લહદ મેં પાણી ફેલા કર જમી સરપે ઉઠાઇહએ,
ખુદા કે સામને ગરદન મુકાએગા નીદામતસે.
બુતોકો કરકે સિજદા બ્રહ્મનને ચોકી ખાઇહએ,
ન પોંહચા આપકો સાએદ છોડાકર પાસ ગેરૂકે.
કલાઇ હાથમેં લેકર મેરે દીલકો કલ આઇહએ,
મેરી તુરબતકી સબજીપર ગુમાન ખેજાહએ સબનમકા.
લહદ પર મોતીઓંકી ચરખને ચાદર ચડાઇહએ,
રખે અલલાહ ઇજત ઇશકમેં પુછ બન નહીં પડતી.
અકેલા મેં હું ઉસ બુનકી તરફ સારીખુદાઇહએ,
લીપાહુએ અબ રૂએ કાતેલકા ખાસાએન ગુસેમે.
જીગર દેખો હમારા મોંપે કયા તલવાર ખાઇહે,
જલાના આતશે અફરોઝુકા કયા મુશકેલ હએ દુનીયામેં.
મેરે નાલુંને અકસર આગ દોઝખમેં લગાઇહએ,

જુમકરર બાસે લેનેસે મજા મીલતાહૈ દુનીયામેં,
લબ ચીરીને જાનાં કંદકી ચાશની મીઠાઈહઆ.
રૂએ રંગીકે બાસે ગેરકી ગીષતમેં લેતાહું,
ઉડાહઆ બાગસે સઈઆદ બુલબુલકી બનઆઈહઆ.
ફસીહૈ ઈશકકે ફંદેમેં બેટટ જાન અમાનતકી,
મદદકો ઈઆ અલી પોહોચો દમે મુશકીલ કુશાઈહુઆ

બહું નાજુક ઇપારની જુદાઈમાં મારી જાન મારા હોઠ પર આવીછે. ઈશકનો આજારી મરેછે તેને હકીમની દવાઈછે. પીળી અંખેલી એક ઝોકામાં ખીલાવીછે. હથેલીપર બાગના બહારે સરશું જમાવીછે. તેના કપાળપર અફશાં લગાડેલાં નથી પરંતુ મોહો પર છટકી આવીછે કપાળે શરબત જેવા મોહોપરે હવા છાંટી છે. જુદાઈની અંધારી રાતમાં પોતાનો દીલ કોણ સળગાવે. દાવો આંપ્રળોછે ને શરમેની ચરબી આંખોમાં આવી ગઈ છે. બુદાની મેહેરબાનીથી એક કાફરના દીલમાં જગા છે. જયાં આગળ આપણો પગ પેસારો છે ત્યાં આગળ ફીરસતો પણ જઈ શકતો નથી. મુઆ બાદ હુ મારી અફસોસની આહથી આકાશને હલાવુંછુંકબરની અંદર પગ ફેલાવી જમીન માથા પર ઉપાડી છે. બુદાની સામે શરમ તથા દીલગીરીથી પોતાની ગરદન નીચી નમાવશે. બ્રાહ્મણ લોકો પુતળાઓને પૂજીને શરમાઈ ગયા છે. તમારા હાથનો પોહોચો મુકાવીને તે જેર પાસે પોહોચી શકો નહીં. મારા હાથમાં પોહોચો પકડવાથી મારા દીલને ચેન પડયુંછે. મારી કબરપર લીલાન ઉગેલી છે તેનાપર

જે હુમ પરેલુંછે તે હેમછે એમ ધારવું નહીં પણ તેતો આકાશે મારી કબર પર મોતીઓની ચાદર બીછાવીછે. ઓહા ઇશકની અંદર આબરૂ શરમ રાખે કારણકે હવે કાંઇ બની શકતું નથી. હું એકલોજ છું તેની તરફ બની દુનીયાછે. એતો હમારા જેવા માણસનુંજ કાળજુ જોઇએ કે કતલ કરનારના ભમરનો ચુમો ખરેખરા ગુસ્સામાં લીધોછે જુએ મારી છાતી કે તલવાર મોહડા પર કેવી ખાધીછે. જે આજે દુનીયામાં બળી શકે એવીછે તેને બાળવી કાંઈ મુશકેલ નથી પણ અમારી ઠંડી સાંસોએ તથા દીલગીરીએ તો દોઝખ (નરક)માં આગ લગાડી છે. ઘડી ઘડી ચુમા લેવાથી દુનીયામાં મજા મળે છે ઇયારના મીઠા જે હોઠ તેતો જાણે સાકરના ગાંગડા જેવી મીઠાઇછે. હું રંગીન મોહડાના ચુમા પરાયા લોકોની પીઠ પછવાડી લેઉછું. બાગમાંથી શીકારી નીકળ્યોછે તેથી હવે બુલબુલોની મોત આવી છે. ઇશકના ફાંદામાં અમાનતનો જીવ બહુ બુરી રીતે ફસ્યોછે ઇયાઅલી તમો મારી મદદને આવો. હું હમેશાં દુખ દરદ દુર કરવાને તમારી મદદ માગુ છું

—⊰⊱—

રાજા ઈંદર આગળ લાલ દેવે ચુગલી ખાધી.

મહારાજકુ હક રખે શાદકામ,
નઈ અરજહએ આજ કરતા ગોલામ,
મે ખાતાથા ઈસ દમ ચમનકી હવા,
હકીકત વો દેખીકે હોસ ઉર ગયાં.

શજર કે પુરાંનાં જો શમસાદકા,
ગુજરવાંહ હએ એક આદમી જાદકા.
નહીં કરતી અસલા મેરી અકલ કામ,
વોહ ઈનસાંહએ ઈઆકે માહે તમામ.
ઉસે કોન લાએઆ ઈહાં અપને સાથ,
ઈસી ફેકરમેં કબસે મલતાહું હાથ.

અરથ—ઓહા માહારાજાને હમેશાં ખુશી રાજે. હું એક નથી અરજ આપની હજુરમાં કરૂંછું કે આજ હું બાગમાં હવા ખાતો હતો, તે વખતે મેં એક એવી હકીકત જોઇ કે તેથી મારા હોશ પણ ઉડી ગયા. જે જુનું શમશાદનું ઝાડ છે ત્યાં આગળ એક આદમી જાદનો ગુજર છે. મારી અકલ ત્યાં આગળ બીલકુલ પોહોચતી નથી. તે ઈનસાન છે, કે કોણ જાણે આજો મંદમા છે. એને અહીંયાં કોણ પોતાની સાથે તેડી લાવ્યો, એ ફીકરની અંદર હું ક્યારનો મારા હાથ ચોળુછું.

સબજ પરી લાલદેવને જીરાશ થઈ કહેછે.

નકર લાલ દેવ ઈસતરાંકે કલામ,
અરે બેમરૂવત જબાં અપની થામ.
ઓહાકે ગજબસે જરા દેલમેં કાંપ,
ચુગલખોરકે મોહકુ ડસતેહએ સાંપ.
પરીકી તરફ દેખ એહમક ન બન,
બુરાઈસે બાજ આ બ કોલે હસન.

કીશીકી બદી તુ ન કર એબ હએ,
કે ઉસંકા ખોદા આલેમઊલ ગેબ હએ.
દેસે આશક ઈસ બાતસે દીલ ગયા,
તુજે હાએ કમબખત કીઆ મીલ ગયા.

અરથ—અરે લાલ તું એવી તરેહના મોહોડેથી શબ્દો ના કાહાડ. અરે બેવકુફ તુ તારી જીભને કેદ કર. ખોદાના ગજબ થી તુ લગાર દીલમાં ડર. ચાડી ખાનારના મોંને સાંપ વળગે છે પરીના સામુ જો ને તુ બેવકુફ ના થા કોઈની બુરાઈ કહેવા માટે મીર હસનના કહ્યા માફક દુર રહે. કોઈની બદી કરવી નહી, કે મકે તેની અંદર એબ છે, કારણ કે તેની વાત બધી ખુદા જા-ણનાર છે. એ વાતથી આશકનો દીલ થરથરાઈ ગયો. અરે ક-મબખત તને એની અંદરથી શું મળી ગયું.

રાજા ઈંદર ગુસ્સો કરીને લાલ દેવને પુછેછે.

અરે દેવ તુ હે એ કીઆ બક રહા,
મેરે બાગમે કાંમ ઈનસાંકા કીઆ.
હુઆ કીસ તરેહ ઈહાં બશરકા ગુજર,
પરી દોકે બેસતસે જલતેહએ પર.
કદમ રખ શકે જીનકી કીઆ તન હએ,
ફેરસતોંકી ઈહાં અકલ હેરાંનહએ.
કીશી દેવસે આસનાઈ ન હો,
પરી કોઈ સાપ ઉસકુ લાઈ ન હો.

અરે એંચ લા પાસે મેરે શીતાબ,
કે ગુસ્સેસે હુએ હાલ મેરા ખરાબ.

અરથ—અરે દેવ તું એશું બકી રહ્યો છે. મારા બાગની અંદર ઇનસાનનું શું કામ છે. કેવી તરેહથી આદમજાદ અહીંયા આવ્યો. મારી દેહુસત એવી છે કે તેથી પક્ષીઓની પણ પાંખો પણ બળી જાય છે. જીન લોકોમાં શી હીંમત છે કે અહીંયા એક પગ પણ મુકી શકે. ફીરસતાઓની પણ અહીંયા તો અકલ જતી રહેછે. કોઇ દેવની સાથે એની દોસ્તી ના હોય. કે કોઈ તેને પોતાની સાથે અહીંયાં લાવી ના હોય. જલદીથી એને મારી પાસે ખેંચી લાવ. કેમકે ગુસ્સાથી મારી હાલત ખરાબ થઇ ગઈ છે.

—◆—

લાલ દેવ "ગુલફાંમ" પાસે જઇ ગુસ્સો કરી પૂછેછે.

ખબરહે કે જીન હુએ કે શાઓઆહુએ તું,
પરસતાંનમેં કીધીંકર આઓઆહે તું.
ઉડા આંખ કર જલદ મુજસે બયાં,
બેઠાયા તુજે કીસને લાકર ઇહાં.
ચમનકા કોઇ ગુલકે ખુટા હુએ તું,
શેતારા વેઆ બનકે ટુટાહુએ તું.
પરીપર એ સદા તેરા દેલ હુઆ,
અખારેમેં ઈંદરકે દાખેલ હુઆ.
મેરે સાથ ચલ જલદ અએ બેશઉર,

બોલાયાહએ રાજાને અપની હજુર.

અરથ—તું કોણ છું, આદમી છે, જીન છે, કે પડછાયો છે. પરસતાનમાં શી રીતે આવ્યોછું આંખ ઊંચી કરીને તું મને જલદીયા કહે તને અહીંયાં લાવીને કોણે બેસાડેલો છે. બાગનો તું ફુલ છે કે બુટો છે કે તારા બર્નાને આકાશપરથી વુઠી પડ્યો છે, કે તારો દીલ પરીપર ફીદા થયો તેથી ઈંદરના અખાડામાં દાખલ થયો. અરે બેવકુફ હવે તું મારી સાથે જલદી ચાલ. તને રાજા ઈંદરે પોતાની હજુરમાં બોલાવ્યો છે.

લાલદેવ ગુલફામને ખેંચી રાજા ઈંદર પાસે લાવી. અરજ કરેછે.

હુજુરીમે હાજર હએ એક શોખ્બુ,
માહરાજ સાહેબ નીધા રૂબરૂ.
બજા આપકા હોકમ લાએઆ ગુલામ,
ચમનમેં પોંહચકર કીઆ અપનાં કામ.
શજરકે તલેસે ઊઠાઆ ઊસે,
સભાકી તરફ ખેંચ લાયા ઊસે.
ડરા મેં ન કુછ ઊસકી ફરીઆદસે,
ઉરા લાએઆ કુમરીકુ શમશાદસે.
સતમ કીજીએ જો સજાવાર હએ,
ખરા દશત બસતે ગુનાહગાર હએ.

અરથ—આપની હજુરીમાં આ ગુસ્સો ઉપજાવનાર હાજર

છે. મહારાજ આપની આંખની સામે છે. તમારો હુકમ હું બજાવી લાવ્યો. બાગમાં પોહોચીને મેં મારૂં કામ કીધું. ઝાડની હેઠળથી એને ઉઠાડ્યો, ને સભાની તરફ બંનેને લઈ આવ્યો હું એના ફરીઆદથી કાંઈ પણ બીનો નહી. કુમરી (કબુતર) ને શમશાદ ઝાડપરથી ઉડાવીને લાવ્યો. આ તમારા સામુ હાથ જોડીને ગુનેગાર ઉભા છે, જે રાજાને લાએક હોય તે પ્રમાણે એનાપર જુલમ કરો.

રાજા ઈંદરે ગુલફામને પરસતાંનમાં આવવાનો
સબબ પુછયું -

અરે કોનહે તું તેરા કીઆહે નાંમ,
સભા મેરી કી તુને બરહમ તમાંમ.
તુજે લાએઆ ઇહાં કોન અએ બંદ શેફાત,
બએઆં મુજસે કર જલદ એ વારેદાત.
કીઆ કસદ તુને પરસતાંનકા,
ન બોફ આએઆ અપના તુજે જાનકા.
મેરી સારી મેહફલકી લી આબરૂ,
ઇહાં ધુરને આએઆ પરીઓંકુ તું.
બતા હાલ આનેકા અએ દરદનાક,
જલાકર અભી વરને કરદુગા ખાક.

અરથ—અરે તું કોણ છું ને તારૂં નામ શું છે. મારી બધી સભા તેં બગાડી. અરે બેવકુફ તને અહીંયાં કોણ લાવ્યું

તેની બીના બધી મને જાહેરથી કહે. જ્યારે તેં પરસતાનમાં આવવાનો ઈરાદો કીધો ત્યારે તને તારા જીવની કંઈ પણ દહેસત આવી નહી. તેં મારી બધી મજલીસની આબરૂ લીધી અહીંયાં પરીઓને તું ધુરવાને (જોવાને) આવ્યો. હવે તું તારા અહીંયાં આવવાનું હાલ કહે. નહીં તો હમણાં તને બાળીને ખાક કરી દઈશ.

ગુલફામ રાજા ઈંદરની આગળ હાથ જોડી અરજ કરે છે.

કહું કીઆ ફલકકા સતાએઆ હું મેં,
ઈહાં ખેલકર જી પ આઆઆ હું મેં.
પરી સબજ જો હએ અખારેમેં ઈહાં,
ઊશીકા હું દીવાના મેં નીમજાં.
સભાકી સદા ખુમ સુનતાથા મેં,
ઈશી ફેકરમે શીરકુ ધુંનતાથા મેં.
વો આને લગી આજકી સબ જો ઇહાં,
લટકકર હુઆ તખતમે મેં રવાં.
બલામે હુઆ ઈહાં ગેરફતાર હું,
જો માહો સજનદા ગુનેહગાર હું.

અરથ—હું શું કહું હું તો આકાશનો સતાવેલો છું, અહીંયા ખેલીને જીવ આપવાને માટે આવેલો છું. અહીંયાં અખાડામાં જે સબજ પરી છે તેનો હું દીવાનો છું, ને તેના જીવ આપનાર છું હમેશાં હું સભાની ખુમ સાંભળતો હતો, તેથી એજ

શીકરમાં હું હમેશાં માંથુ ધુણાવતો હતો. તે પરી આજની રાતે જયારે તે અહીંયાં આવવા લાગી ત્યારે હું એના તખતના પાયા પકડીને લટકતો આવ્યો છું. અહીંયાં હું બલામાં ફસ્યો છું જે તમારી મરજીમાં આવે તે સજા આપો. હું ગુનેહગાર છું.

રાજા ઇંદરે સબજ પરીને બોલાવી લાનત મલામત કીધી.

અરે ઓ પરી સબજ ઓ બેહુઆ,
મેરે સામને જલદ આ બેસવા.;
થુરીહઓ તેરી જાત બુનીઆદ પર,
કે આશક હુંઇ આદમી જાદપર.
બનાયા અરે તુને ઇનસાંકુ ઇઆર,
બ કોલે હસન સુન તુ અએ નાબકાર.
તેરા રંગ ગેરતસે ઉરતા નહી,
તુજે કીઆ પરીજાદ જરતા નહી.
સભામે લગા લાઇ ઇનસાંકુ સાથ,
તેરાં અબ ગેરયાં હઓ ઓર મેરા હાથ.

અરથ—અરે એ સબજ પરી, એ બે શરમ, અરે વેશ્યા, તુ મારી સામે જલદીથી આવ. તારી જાત તથા બુનીઆદ પર થુ છે, કે તુ આદમી જાદપર આશક થઇ. અલી તેં ઇનસાનને ઇઆર બનાવ્યો. મીર હસને કહ્યું છે તે સાંભળ. તારો રંગ ગેરત (શરમથી) ઉડતો નથી. શું તને કોઇ પરીજાદ માલમ પડતો નથી. તું ઇનસાનને સભામાં સાથે તેડી લાવી. હવે

મારી ગરદન છે ને મારો હાથ છે.

સબજ પરી રાજા ઈંદર આગળ અરજ કરે છે
અને ગુલફાંમને ગલે વલગી રહે છે.

જફા વો શતમગ્રી શજાવાર હું,
હકીકતમેં તેરી ગુનાહગાર હું.
અરે કીઊં મેં વાં તુઝસે કેહતીથી કીઆ,
ન માંના મેરા હાએ તુને કહા.
ખલામે પરા આપભી બેખતા.
મુજેભી અખારેમેં રૂસવા કીઆ.
કહાં ફેંકે અબ દેખુ રાજા તુજે,
ખોદાકુ મેરી જાન સોપા તુજે.
જો જીતે હુએ તો ફેરભી મીલ જાએંગે,
નહીં તો કીએકી સજા પાએંગે.

અરથ—જુલન તથા સજાને હું લાયક છું. ખરેખર હું તારી ગુનેહગાર છું. અરે કેમ હું તને તાંહા શું કહેતી હતી. હાએ મારૂં કહ્યું તેં માન્યું નહી. તું પોતે પણ ગુના વગર ખલામાં પડયો, ને મારી પણ અખાડામાં ફજેતી કરી. હવે જોઊં રાજા તને કયાં ફેંકી દેછે. અરે મારા પ્યારા મેં તને ખુદાને સોંપ્યો. જો આપણે જીવતાં છીએ તો ફરી મળી જઇશું. નહી તો આપણા કીધાની સજા આપણે વેઠીશું.

રાજા ઈંદરે લાલ દેવને ગુલફામને કેદ કરવાનો હોકમ આપ્યો, અને સબજપરીનાં પર ઉખેરી કાહાડી મેલી.

અરે દેવ કર કસદ બેદાદકા,
પકર હાથ ઊસ આદમ જાદકા.
કુવાં વોહ જો હએ કાફમેં પુર ખતર,
અભી ઊસમે જાકર ઊસે કેદ કર.
પરી સબજ હએ જો એ આગે ખરી,
ખતા કી હએ ઈસ બેસવાને બરી.
સો તું નોચકર ઊસકે પર ઓર બાલ,
અખારેસે મેરે અભી દે નીકાલ.
ઉરાતી ફીરે ખાક એ કુ બકુ,
ન આએ હમારે કભી રૂબરૂ.

અરથ—અરે દેવ તું આ બેદાદને માટે તઇયાર થા અને આદમી જાદનો હાથ પકડીને એક બહુ મોટો કુવો કાફમાં છે. ત્યાં જઈને એને હમણાં કેદ કર. આ જે સબજપરી તારી આગળ ઉભા છે તેણે બહુંજ ગુનો કીધો છે તેથી તું એની પાંખો ચુંટી કાહાડીને મારા અખાડામાથી એને કાહાડી મુક. હુ-મારા હજુરમાં હવે એ કોઈ દહાડો આવે નહીં ને ગલીઓ ગલી ધુળ ઉરાડતી ફરે.

સબજ પરી જોગન બનીને પરસતાનમાં આવી અને લોકોએ તેની આમદ ગાઇ સંભળાવી.

જોગન આતીહએ પરી બનકે પરસતાંનકે બીચ,

સેમરને હાથોમેં મુદરે હએ પરે કાંનકે બીચ.
શીર પ અનડવા હએ રએ મોહ પ રમાઇહએ ભભુત,
સેલીપાં ડાલીહએ ગરદનમેં ગીરેબાન કે બીચ
માલ મતવાલીહએ આંખે હએ મએ એશાકસે લાલ,
મશત શેહજાદેએ ગુલફાંમકે હએ ધેઆનકે બીચ.
શીરકુ ધુનતેહએ સદા સુનકે મરંદ ઓર પરંદ,
બેહરવીંકા અજબ અંદાજહએ હર તાંનકે બીચ.
તાલબ બાગ હએ લબ દીદકી મુસતાક આંખે,
દેલહએ શીને મેં તપાં વસલ કે અરમાંનકે બીચ.
કહીં ગુલફાંમ કા કોસોં નહી મીલતાહએ પતા,
ખાક ઉરાતીહી ફીરતીહએ બેઆબાનકે બીચ.
ગમજા આફતહએ કયામતહએ અદાએ ઊસકી,
હસર આલમમે બપા કરતીહએ એક આંનકે બીચ.
સબજ જોરેમેં હએ કીઆ ચેહરેએ રોસનકી જીઆ,
સુબેહકુ ચાંદનીહએ ખેત કીઆ ધાનકે બીચ.
દેવ મદહોશ હએ પરીઆંમેં નહી દમ ઉસતાદ,
જીન તરફતેહએ પરી જાન નહી જાનકે બીચ.

અરથ—સબજપરી હવે જોગન બનીને પરસતાનમાં આવે છે. તેના હાથમાં સમરનેનછે ને કાનમાં મુંદરા પડેલાછે માથા પર અંડવોછે ને મોહોપર ભભુત ચોપડી છે સેલીમાં ગળાની અંદર નાખેલી છે. એની ચાલ મતવારીછે ને એની આંખો ફેશાક રૂપી શરાબથી લાલ છે. તે શાહજાદા ગુલફામના ધ્યાનમાં મસ્ત છે. પસુ તથા પક્ષીઓ તેની અવાજ

સાંભળીને માથુ ધુણાવેછે અને દરેક તાનમાં ભેરવીનો અંજબ અંદાજ છે. હોઠ ચુમાના તલબગાર છે. જોવાને માટે આંખો તકી રહીછે દીલ છાતીમાં મેળાપના અરમાનમાં ધડકે છે. ગુલફામનો કાસો સુધી પતો મળતો નથી. જંગલમાં તે ધુળ ઉડાડતી ફરેછે. તેના નખરાં એક બલાની માફક છે ને તેની ચપળતા તથા બોલવાની ઢબ કયામત કરી નાખે એવી છે. દુનીયાની અંદર તે ફરા કરે છે. લીલા જોડાની અંદર તેના ચેહેરાની રોશનીનો કેવો ભભકોછે. જાણે સવારમા ચાંદનીએ ધાનમાં એન કીધો. દેવના હોશનથી તે પરીઓમાં દમ રહ્યો નહીં. જીન લોકો તલપેછે ને તેમના જીવમાં જીવ નથી.

જોગને પરસતાંનમાં થુમરી ગાઇ બેહેરવીની ધુનમાં.

મેં તો શાહજાદેકુ ઢુંઢેણ ચલીયાં,
અંગ ભભુત જોગન બન મીલીયાં.
છાંન ફીરી સબ ગલીયાં,
મેં તો શાહજાદેકુ ઢુંઢેન ચલીયાં.
જી જાવત હએ ડગર નહી આવત,
હમ મેહેલોંકી પરીઆંરે.
મેં તો શાહજાદેકુ ઢુંઢેન ચલીયાં.
લટ છટકાકે ભેસ બનાકે,
દેશ બીદેશ નીકલીઆં રે;
મેં તો શાહજાદેકુ ઢુંઢેન ચલીયાં.

અંગ ભભુત જોગન બન મીલીયાં,
છાંન ફીરી સબ ગલીયાં;
મેં તો શાહજાદેકુ ઢુંઢન ચલીયાં.
શીસ બીકસ ગએઓ પાઊં ભુલસ ગઓ,
ધુપમે બન બન જલીઆંરે;
મેં તો શાહજાદેકુ ઢુંઢન ચલીયાં.
તન કુમહલા ગઓ મુખ મુરજા ગઓ,
જેસે ગુલાબકી કલીયાંરે;
મેં તો શાહજાદેકુ ઢુંઢન ચલીયાં.
અંગ ભભુત જોગન બન મીલીયાં,
છાંન ફીરી સબ ગલીયાં;
મેં તો શાહજાદેકુ ઢુંઢન ચલીયાં,
જગ દુશમન હએ રાહ કઠણ હએ,
બલા એ ફાઊકર મીલીયાંરે;
મેં તો શાહજાદેકુ ઢુંઢન ચલીયાં.
જાએ કહો ઉસતાદસે ગુઇઆં,
અંખીયાં લોક બદલીયાંરે;
મેં તો શાહજાદેકુ ઢુંઢન ચલીયાં.
અંગ ભભુત જોગન બન મીલીયાં,
છાંન ફીરી સબ ગલીયાં;
મેં તો શાહજાદેકુ ઢુંઢન ચલીયાં.

અરથ—હું તો શાહાજાદા સોધવા ચાલી. અંગે ભભુત ચો-

પડીને જોગન બની. બધી ગલીઓ મેં જોઈ વાળી. જીવ જાય છે ને ચેન પડતું નથી. હમો મેહેલોના રહેનાર છે વટ ઝટકાવીને ને વેશ બદલીને દેશ પરદેશ નીકળીઆ. માથુ ફરી ગયું પણ ભુલી ગયા તડકામાં બધે ફરી. જે પ્રમાણે ગુલાબની કળીઓ કુમળાઈ જાયછે તે પ્રમાણે મારૂં શરીર કુમળાઈ ગયું ને મોહો' મુરઝાઈ ગયું. જગતમાં દુશમન ઘણાં છે ને રસ્તો કઠણછે બલાઓ શી રીતે ટળે એ સખીઓ ઉસ્તાદને જઈને કહો કે લોકોએ આંખો બદલી.

—◇—

થુમરી બીજી જોગનની જબાંની બહેરવી ધુનમાં.

કાંહાં પાંઊં કહાં પાંઊ ઈઆરરે મેં. (બ વાર)

અંતરો.

ઈઆરકે છાંઊં નજર નહી આવત, ઢુંઢત હું સંસાર રે મેં

કાંહાં પાંઊ૦

કારે કરૂ પ્રીત હેરન જાઊં, સોચત હું બાર બાર રે મેં;

કાંહાં પાઊં૦

શીને મેં દેલદારકુ પાકે, ચોંક પરી જાનસાર રે મેં;

કાંહાં પાંઊં૦

પીઆ કારન ઉસતાદકે જાંકે, હુઇહું ગલેકા હાર રે મેં;

કાંહાં પાંઊ કાંહાં પાંઊં ઈઆરરે મે.

અરથ—હું મારા ઈપારને કયાં સોધું. ઈપારના છાંયડાની પણ ખબર પડતી નથી. હું બધો સંસાર સોધી ચુકી. હું

ઘણી વાર વીચાર કરૂં છું પણ શું કરૂં સ્વપનામાં દીલદારને જોઇને હું જાગી ઉઠી. પીવાના માટે હું ઉસ્તાદને ત્યાં જઇને એમના ગળાનો હાર થાઉં

જોગનની જબાંની ગજલ શાહજાદા ગુલફામની જુદાઇમાં.

મરતા હું તેરે હેજરમે અબ્બે ઇઆર ખબર લે,
અબ જાનસે જાતાહે એ બીમાર ખબર લે.
ફીરતાહું તસ્સવરમેં તેરે સુબેહસે તા સામ,
બેતાબ હુએ એ તાલેબ દીદાર ખબર લે.
બાજારે વફા ગરમ હુએ અબ્બે ઇશ્કેસાની,
દેલ બેચતાહે તેરા ખરીદાર ખબર લે.
ઢુંઢેસેભી અબ તેરા ઠેકાના નહી મીલતા,
હું છાન રહા કુચે એ બાઝાર ખબર લે.
દુનીયાંમેં કોઇ આન કોઇ દમકાહું મેહમાંન,
અબ સાંસહે લેનાં મુજે દુસવાર ખબર લે.
આંખ ઉંસકી હો ક્યા હાલ દીલેઝારસે આગાહ,
કીસ તરહસે બીમારીકી બીમાર ખબર લે.
આંખે હુએ લગીં દર સે દેખા શકલ ખોદારા,
શીર ફોર રહાહું પસે દીવાર ખબર લે.
એતનાંભી નહી ચાહીએ આશકસે તગાફુલ,
સો બાર અગર ટાલતો એકબાર ખબર લે.
આબાને મોહોબતમેં નહી જીસતકી ઉમેદ,

મરતાહું તેરા તાજા ગેરફનાર ખબર લે.
ભેલાહ દેખા શકલ અખ અએ તેફલે બરેહમન,
અએ બેખબર અએ બસતેએ જુંનનાર ખબર લે.
સુનતેહએ કે ફેરકતમેં તરફતાહે અમાંનત,,
જલદ અએ બુતે બેદીં પએ ગફફાર ખબર લે.

અરથ—અરે મારા પ્યારા, હું તારી જુદાઈમાં મરૂં છું, જલદીથી મારી ખબર લે હવે આ માંદા માણસને જીવ નીકળવા તઈયારછે માટે જલદીથી ખબર લે. તારા ખ્યાલની અંદર સવારથી તે સાંજ સુધી હું ભટકું છું. તારા ચેહેરાનો મુસતાક બમનછે માટે જલદીથી ખબર લે. અરે મુસફની શકલના વફાનો ગરમ બજારછે. તારો ખરીદ કરનાર હવે દીલ વેચેછે જલદીથી ખબર લે. સોધવાથી પણ હવે તારૂં ઠેકાણું મળતું નથી. હું ગલીઓ કુંચીઓ તથા બજાર બધા જોઈ રહોછું. જલદીથી ખબર લે. દુનીયાની અંદર એકલગીર એક પરોણા માફકછે. હવે સાસ લેવો પણ મને મુશકેલછે માટે જલદીથી ખબર લે તેની આંખનો બીયાન દીલગીર દીલથી શું થઈ શકે. શી રીતે માંદા માણસ માંદાની ખબર લેઈ શકે. મારી આંખો બારણાં તરફ લાગી રહીછે કે ખોદા હવે જલદીથી મને એનો ચેહેરો દેખાડ. દીવાલની પછવાડી હું મારૂં માથુ ફોડી રહયો છું હવે જલદીથી ખબર લે. આશકની સાથે આટલી બધી પણ ગફલત જોઈએ નહીં. સો વાર અગર મને ભુલી જા તોપણ એક વાર તો મારી ખબર લે. મોહોબતની શરૂઆતમાં જીવવાની ઉમેદ

જાથી. આ તારો હમણાં ફસાએલો મરે છે તેની જલદીથી ખબર લે. ખોદાને માટે હવે અરે બ્રાહ્મણના છોકરા તારી સુરત દેખાડ અરે બે ખબર અરે જનોઈના પેહેરનાર હવે જલદીથી ખબર લે. એવું સાંભળીએ છીએ. જુદાઈની અંદર અમાનત તલપી રહ્યો છે જલદીથી એ બેદથી બુન જલદીથી ખબર લે.

ગજલ બીજી જાબાંની જોગનની બેકરારીની હાલતમાં.

રૂહ બદનમેં હએ તપાં જીકો હએ કલસે બેકલી,
જલ્દ ખબર લો હમદમો જાન ફીરાક મેં ચલી.
બાદ સબા જો સુબહદમ બાગમેં નાઝસે ચલી,
નખલે નીહાલ હો ગએ ફુલ ગઈ કલી કલી.
સાયાકી તરહબ. બરાહ ચહર એ સાફ ઉતર ગયા,
આયા ઝવાલ ઈઆરપર હુસનકી દો પહર છલી.
તારકશી દોપટા તું ઓઢ કરન જો ટાંકકે,
હો શબ માહતાબમેં કયાહી સનમ ઝલાઝલી.
અલતાહુ બાગમેં વો ગુલ જબકે ઉઠાકે પાંયચે,
પાયાર હરએક ફુલ કો દેતીહએ કયા કલી કલી.
કદ્દ કીઆર જો આગમેં ઉસ ગુલતેરને સેરકા,
સેબજીને દુરતક કીઆ દશતમેં ફરશ મખમલી.
આરસા નાઝમે કોઈ કબહુ રીઆજે દહરમેં,
બાનજસે દરદે સરહુવા પહના જો જોડા સદેલી.
મેને શબ ફીરાકમેં .કી એક આહ આતશી,

જીશ્મ એ શમેકા ફુંકા કહને લગી જલી જલી.
આઇ બહાર સાકીઆ જામે શરાબ દે પીલા,
ફુલ ખીલે ફલે શજર અબ્ર ઉઠા હવા ચલી.
ઝુલફ દરાઝ કીતાકી મુઝસે આ ઉલઝકે ઇઅગરને,
જાન છુટી અજાબસે રોગ ગયા બલા ટલી.
તેરી ભુવુમેં બલ પડા કતલ હુઆ મેં તેગસે,
તેરી ઉધર પલક હિલી મુજપે ઉધર છુરી ચલી.
બહકે જમીન શઅરમેં પાઊ અમાંનત અપના કયા,
જબહુઇ નગજીશ એક અરા નીકલા જબાંસે ઇઆઅલી.

અરથ—મારા શરીરમાં મારો સાસ ધડાધડ કરી રહ્યો છે ને મને કાલથી બેચેની છે. હવે મારા પયારા મીત્રો જલદી મારી ખબર લો નહીં તો ઇપારની જુદાઇમાં મારો જીવ જતો રહેશે. પરોડીયામાં જયાર બાદે સાપવન ધીમેથી વાઇ ત્યારે ઝાડ તાજા થઇ ગયા ને કળી કળી ખીલી ગઇ. પડછાયાની માફક ખત વધ્યો તેથી તેનો સાફ ચેહેરો ઉતરી ગયો. ઇપારપર જજવાલ આવ્યો ને ખુબ સુરતીની બપોર ઢળી ગઇ. અગર તું બાદલાનો ભરેલો દુપટો કરનફુલ ચોડાને જો હોતે તો એ સનમ ચાંદની રાતમાં કેવી ઝલાઝલી થઇ રહે. જ્યારે બાગમને ગુલ ઇજારના પાંચ એચા ઉપાડીને ચાલેછે ત્યારે કાંટા હર એક ફુલને કેવા કળી કળી આપેછે. જયારે વાદળમાં સેલ કરવાનો ને તાજા ફુલે ઇરાદો કીધો ત્યારે સબજી (લીલાન) એ અહુ વેગળ સુધી જમીનપર મખમલ જેવા બીછાના પાથરી દીધા.

પૃથવીપર અમારા ઈપાર જેવો ચપળતા તથા નખરામાં બીજો કોણછે તેણે સંદલી રંગનો જોડો પેહેરયો તેના બોજથી તેનું માથુ દુખવા આવ્યું. જુદાઈની રાતમાં જ્યારે એક ગરમ સાંસ ભરી ત્યારે શમેનો શરીર ફુંકાઈ ગયું ને બળી બળી એમ કેહેવા લાગી. એ શાકે બહાર આવી. મને શરબનો એક પ્યાલો આપ ફુલ ખીલ્યા. ઝાડને ફળ બેઠાં. વાદળાં ગયાં ને પવન ચાલી મારા લડીને મારા ઈનારે ઝુલફને મોટી કીધી દુખથી મારૂ જીવ બચ્યો. રોગ ગયું ને બલા ટળી ગઈ. તારી આંખની પાંપાંમાં વળ પડયો તેથી હું તલવાર કતલ થઈ ગયો તારી તે તરફ આંખ હતી ને મારા ગળાપરે આ તરફ છરી ચાલી. આ આન આપણો પગ બેતોની જમીન શી રીતે બેહેકે. જ્યારે એક લગાર પગ હાલ્યો ત્યારે મોહોમાંથી ઈપા ચલી નીકળ્યું.

કાલાદેવે રાજા ઈંદરની આગળ જોગનના તારીફ કીધી.

દોહા રાજાજીકુ રખે શાદમાં,
જો હો જાન બખશી તો બોલુ જબાં.
પરસતાંનમે જોગન એક આઈ હએ,
બલાએક સબ કુસકી તમાસાઈ હએ.
વો હે નાચતી ગાતી ઈસ આંનસે,
કે જીન સંદકે હોતેહે સો જાનસે.
ગજબ બેહેરવીકી હરએક તાંન હએ,

ખોદાઈકા દેલ ઉસપ કુરબાંન હએ.
મલીહએ ભહુત ઓર અફસાં ચુની,
ન દેખીહે જોગન ન એશી સુની.

અરથ—ખોદા રાજાજીને હમેશાં ખુશી રાખે. અગર મને મારી જાનની માફી આપો તો હું મારી જીભ ખોલીને કહું. પ-રસતાનમાં એક જોગન આવી છે આખી દુનીઆના લોકો તેને તમાસો જોવાતે આવેછે તે એવી લેહકા નાચેછે તથા ગાયછે કે જીન લોકો તેના પરસો જીવથી કુરબાન થઈ જાય છે તેની ભેરવીની તાન ગજબ કરી નાખે એવી છે તમામ દુનીયાના લોકોનું દીલ તેનાપર ફીદાછે તેણે ભહુત ચોપડાછે ને કપાળે અફસાં ચોડાછે કદી એવી જોગન જોઈએ નથી ને સાંભળી પણ નથી

મુસતાક થવું રાજા ઈંદરનું અને ખોલાવું જોગનનું કાલા દેવને હાથે.

ન કર દેર અએ દેવ બેહરે ખોદા,
અખારેમે મેરે ઊસે જલદ લા.
મેં દેખુ વો જોગન હએ ખાસ સાનકી,
પરીહએ વો યઆ કેસમે ઇનસાનકી.
ફીરી દેવ જીનકી સતાઈ ન હો,
મેરે પાસ ફરીઆદ લાઈ ન હો.
મેરા રાગકા નાચકા જો હએ,

ફકીરોંશે મુજકુ બહોત શોક હઅ્.
ન લાઅ્ વો કુછ ઓર દેલમેં ખેઆલ,
દેખાએ મુજે આકે અપનાં જમાલ.

અરથ—ખોદાને માટે અરે દેવ હવે તું ઢીલ ના કર. મં-રામાં તેને જલદીથી તેડી લાવ. હું જોઊં ક તે જોગન કેવી શાનની છે. પરીછે કે આદમી જાદમાંથીછે, કોઈ દેવે અથવા જીનલોકોએ તેને સતાવી નહીં હોય અને તેથી કરીને તે મારી પાસે ફરીયાદ કરવા નહીં આવી હોય. નાચવાનો તથા ગાવાનો મજા બહુછે ફકીરોથી મળવાને મને બહુ શોકછે તેના દીલમાં તે બીજો કાંઈ વીચાર લાવે નહીં ને તે પોતે આવી મને તેની ખુબ સુરતી દેખાડે.

સેવાલ કાલા દેવનો જોગનને અને જાહેર કરવો શોક રાજા ઈંદરનો.

અરે જોગન, અબ દેલમેં હો અપને શાદ,
કીઆહે તુજે રાજા ઈંદરને ઇયાદ.
કીશીસે તેરા સુન લીઆહઅ જો હાલ,
મુલાકાતકા શોક ઊસે હે કમાલ.
મેરા દૂર કરનાં ઊસે સોક હઅ,
તેરે નામ ગાનેકા મુસતાક હુઓ.
મુરાદ અબ તેરે દેલકી બર આએગી,

જો માંગેગી વો ચીજ મીલ જાએગી.
ન ફેર ઉમર ભર તું કરેગી સવાલ,
વો એકદમ મેં કરદેગા તુજકુ નેહાલ.

અરથ—અલી જોગન હવે તું તારા દીલ ખુશી થા. કારણ કે તને રાજા ઈંદરે ઇયાદ કરી છે. તારા હાલ કોઇએ તેને કહયા તેથી. તમારી મુલાકાત કરવાને તેને બહુ ખુશીછે. હું ઢીલ કરીશ તો તેને બહુ ખોટું લાગશે તારો નાચ જોવાને તથા ગાયન સાંભળવાને તેને બહુ શોખ છે. તારા દીલની જે આશા છે તે સંપુરણ થશે. જે ચીજ માગીશ તે તને મળી જશે. પછી તું તારી ઉમર સુધી કાંઈ પણ સવાલ કરીશ નહીં. તે એક દહાડામાં તને ખુશી કરી દેશે.

—⁂—

જોગનનો જવાબ કાલા દેવને તાંનો મારીને.

એ બાતે ન લાનાં જબાંપર કભી,
ફકીરોસે અછા નહી દેલ લગી.
બરા વો મેરા દેનેવાલા હુઆ,
ખુશામદસે મોહ તેરા કાલા હુઆ.
ફકીરોંકુ દોલતકી પરવા નહી,
ઇહાં હરકે અફજલસે કીઆ નહી.
જો ગાંનેકા રાજા તલબગાર હએ,
તો ઇઆં કીસંકુ ચલનેમેં ઇનકાર હએ

તબીઅત મુખાતેબ અગર પાઊગી,
જો આતાહૈએ મુજકુ સુના આઊંગી.

અરથ—એવી વાતો મોહોડાપર કદી લાવવી નહીં. ફરા સાથે દીલલગી કરવી સારી નથી. મને તે મોટો આપનાર થશે, ખુશામતથી તારૂં મોહો કાળું થયું. ફકીરોને દોલતની પરવા નથી. અમારી પાસે ઓહાની મેહેરબાનીથી શું નથી. અગર જો રાજા મારા ગાવાનો તલબગારછે. તો હું ત્યાં આવવાને માટે કયારે ના પાડુંછું તબીઅત અગર ઠીક જોઇશ તો જે મને આવડે છે તે સંભળાવી દઇશ.

કાલો દેવ જોગનને સભામાં લેઇ આવ્યો અને રાજા ઈંદરને અરજ કીધી.

માહેરાજ કીજીએ ઈધર અબ નીગાહ,
એ જોગન હએ હાજેર બહાલે તબાહ.
મીલા કીશ ખરાબીસે ઇસકા નીસાં,
હુઆ મેં પરસતાં મેં હર સો રવાં.
બહોત જહદ મેહનતમે આએઆ હું મેં,
અબારેમેં જોગનકુ લાએઆ હું મેં.
અજબ ખુશ ગુલુહે એ જોહરા જબીં,
ઊરાતીહએ જંગલે મેં કીઆ બેહરવીં.
હરએક તાંનપર લોટ જાતાહે જી,

સુનાં હોગા ગાનાં ન એસા કભા.

અરથ—મહારાજા હવે આ તરફ નીગાહ કરો. આ જોગન પોતાની હાલત બગાડેલી હાજરછે. હું પરસતાનમાં ચોતરફ ભમ્યો ત્યારે કેવી ખરાબીથી મને એનો પત્તો મળ્યો. હું બહુ જલદીથી તમારી ખીદમતમાં આવ્યોછું. જોગનને અખાડામાં લાવ્યોછું. એ ખુબસુરત શુકર તારાની માફક છે ને જંગલમાં કેવી કેવી ભેરવીયો ગાય છે. તેના હરેક તાનપર જીવ જતો રહેછે. એવું ગાવું કદી સાંભળ્યું નહીં હોય.

જોવું રાજા ઇદરનું જોગનની તરફ.

અરે જોગન અએ દરદકી મુબતેલા,
ફકીરોંકા કીજી ભેસ તુને કીઆ.
કેહા કીસ પ હએ કીસ પ સેદાહએ તું,
કોઇ આદમી હે પરી ઇઆ હે તું.
કાંહાંસે ઈહાં તેરા આના હુઆ,
કે મુશતાક સારા જમાંનાં હુઆ.
કીસે ઢુંઢતી ફીરતીહએ કુ બકુ,
ઊરાતાહએ કીઊં ખાક જંગલકી તું.
સુના અપના ગાનાં મુજેભી જરા,
ઊરા બેહરવીં છેર ઇઆ જોગીઆ.

અરથ—અલી જોગ અરે બાની દુસેહન કરનારી તેં ફ-

ફકીરોનો વેશ શા માટે લીધો છે. કોનાપર તું ફીદાછે ને કોનાપર તું મરેછે તું આદમી જાદછે કે પરીછે કયાંથી તારૂં અહીયાં આ- વવું થયું. કે જેથી કરીને આંખી દુનીયાના લોક તારા દીવાના થઈ ગયા છે ગલીઓ ગલી તું કોને સોધતી ફરેછે. આ જંગ- લની ધુળ તું શું કામ ઉરાડે છે તારૂં ગાયન મને પણ લગાર સંભળાવ. મને ભેરવીઓ છેડીઆ. જોગીઆ વીગરે સંભળાવ

દરદ ભરેલો જવાબ જોગનનો રાજા ઈંદરની તરફ.

મહારાજ પુછો ન જોગનકા હાલ,
ફકીરોંકા દીલ દરદસે હય્યે નીઢાલ.
મેરા મુજસે માશુક હે છુટ ગયા,
મેરા રાજ ઈસ દેશમે લુટ ગયા.
ઈહાં ઢુંઢને ઉસકુ આઈ હું મેં,
બીરોગન હું ગમકી સતાઈ હું મેં.
સુનાતી હું ગાનાં જો હે મુજકુ ઈઆદ,
અબજ કીઆ જો મીલજાએ દીલકી મોરાદ.
અગર રાગસે ગેર હો દીલકા હાલ,
ન જોગનકા રદ કીજીએગા સવાલ.

અરથ—મહારાજ જોગનનો હાલ ના પુછો ફકીરોનો દીલ દુખથી. બહુ ભરેલું હોયછે. મારો માસુક મારાથી છુટી ગયોછે. મારૂં રાજ આ દેશમાં લુટાઈ ગયું છે. અહીયાં હું તેને સોધવા આવીછું. હું જોગન નથી ફકત ગમ તથા દીલગીરીએ મને સ- તાવેલીછે. જે કાંઈ ગાવું મને ઈયાદ છે તે હુ સંભળાવું છું જેથી

મારી આશા સંપુરણ થાય તેમાં શી નવાઈ. અગર આવાથી તમારો દીલ ખુશી થાય તો જોગનનો સવાલ રદ કરવો નહીં.

રાજા ઈંદરની આગળ જોગને ઠુમરી ગઈ સંભળાવી.

કાહાં ગયો શાહજાદા જાની પીઆરા, દીલ તરપેરે હમારા
કાંહાં ગએઓ०
વાકા પતા કહુ લાગત નાહી, ઢુંઢ ફીરા બન સારા;
કાંહાં ગએઓ०
બીન જાનીકે ઈન નેનનમેં, રેન દીના અંધીઆરા,
કાંહાં ગએઓ०
કુઈઆં મેં જેસે શુરખ મછરીયા, તરપત હોઈગા બેચારા
કાંહાં ગએઓ०
કોઈ કહે ઉસતાદસે જાકે, તુમહરે દમકા શોહારા;
કાંહાં ગએઓ०

અરથ—મારો જાની મારો પ્યારો શાહાજાદો ક્યાં ગયો. અમારો દીલ તલપે છે. બધું જંગલ સોધી મારયું પણ તેનો પેતો મળતો નથી. જાની વગર રાત દહાડો આખોમાં અંધેર આવે છે તેના ધ્યાનમાં લાલ માંછલીની માફક તે બીચારો તલપતો હશે. કોઈ ઉસ્તાદને જઈને કહે કે તમારા દમની બંદી ખુલી છે.

રાજા ઈંદરે ખુશી થઈ જોગનને પાનનું બીડું આપીયું તારે જોગન બોલી.

પાંન લેકે ક્યા કરૂ કીરી સબજ રંગકા ધેઆનહએ,
હડીઆં ચુનાહએ બદન ધાન પાન હએ,
એશક લહું પીપીકે રંગ લાએઆ હએ,
ફીરાક ને કતલકા બીરા ઉઠાયા હએ.

અરથ—હું પાન લઈને શું કરૂં મને તો કોઈ લાલ રંગનું (ઈયાર) નું ધયાનછે મારાં હાડકાં ચુનો છે ને શરીર જીભ પાન છે. ઇશક લોહી પીપીને રંગ લાવ્યો છે ને જુદાઈએ કતલનો બીડો ઉપાડેલોછે. ગીલોરી આપીને મને શું એ કરેછે. ફકીરોનું મોટે કોઈ કેળવી શકતું નથી.

રાજા ઈંદર આગળ જોગને હોરી ગાઈ સંભળાવી.

જર બએ ગુઈયાં એશી હોરી, બીન શઈયાં દેહ સુ લગત મોરી
ભાગ શોહાગ પીઆ સંગ ભાગો, સબ ચુરીઆં હમ તોરી.
શુરખ ચુનરીઆ ઓરાવન સજની, તન મન આગ લગોરી;
બીન સઇયાં દેહ સુ લગત મોરી.
અબીર ગુલાલ મીલાવ બાકમેં, કેસો ફાગ કેસી હોરી;
આંગનકે બીચ રંગ ભરી ધાધર, દેવો પટક ભર જોરી.
બીન સઈયાં દેહ સુ લગત મોરી.
બીન પીઆ મુખપર મારકે થાપર; ખુબ ગુલાલ મલોરી;

નેનનકી પીચકારી બનાકે, અન સુવો રંગમેં બોરી.
બીન સઇયાં દેહ સુ લગત મોરી.
ધક મારી ઈઊં ડારીહું ઉન બીન, જેસે કાનીહે ચોરી;
ક્રા મુખ લે ઉસતાદકે જાઊં, જીઆને આફત તોરી.
બીન સઇયાં દેહ સુ લગત મોરી.

અરથ—અરે સખીઓ આવી હોરી બળી જાય. સખી વગર મારા શરીરમાં ભડકા લાગે છે. ફાગ, સુહાગ વીગેરે બધું પીયું સાથે ગયો. હમેતો હમારી બધી ચુડીઓ તોડી નાખી. અરે સખી મને લાલ ચુંદડી ઓઢાડશોમાં. શરીરમાં તથા મનમાં તો આગ લાગી રહીછે. અબીર ગુલાલ બધી ધુળમાં નાખીદ્યો. ફાગ હોરી બધું ધુળમાં ફેંકો. આંગણાનાં વચમાં રંગની ભરેલી ગાગરછે તેને જોરથી પટકીને ફોડી નાખો પીયા વગર મોહોપર લપડાક મારીને ખુબ ગુલાલ ચોપડું. આંખોની પીચકારી બનાવીને આંસુના રંગમાં ભરી. જે માફક ચોરી કરી હોય તે માફક તેના વગર હું ડગાઇ છું. ઉસ્તાદના બલીહારી જાઊં. જીવે આફતો તોડી નાખી.

રાજા ઈંદર જોગનને હાર આપ્યો, જોગને જવાબ
પાછો દઈ હાર નહી લીધો.

હાર જીનહાર ન લુંગી દેલકુ પ્યારહમે,
અપનાં ગુલ એજર ગલેકા હારહોતો બાહારહમે.
અરથ—હાર હું બીલકુલ લેનાર નથી. કારણ કે તે મ

જીવને કાંટા માફક છે. અમારો પ્યાર ગળાનો હાર હોય તો બદ હાર આવે.

ફરી જોગને એક ગજલ ગાઇ સંભળાવી,

દીલકુ ચેન એકદમ તહે ચરખે કોહન મીલતા નહી,
વોહ મેરા ગુલફામ ગુલે પેહરન મીલતા નહી.
જીશ તરફ સરસર મેરે ગુલકુ ઉડાકર લે ગઈ,
ગુલસને આલમમે વોહ રસકે ચમન મીલતા નહી.
બાવલી હું બેહરે ઉલફતમે જુલેખાકી તરેહ,
યુસુફે ગુમ ગસતેકા ચાહે જકન મીલતા નહી.
જીંદગીસે તંગ હું બેઇખ્ત્યાર બાગે દેહરમેં,
બે કલીહએ દીલકુ વોહ ગુનચે દહન મીલતા નહી.
જીતે જી જીસપર મરી ઇનસાં કરે તરકે લેબાશ,
બાદે મુરદન ઉસકે હાતુંસે કફન મીલતા નહી.
સકલે તાઉસે ગુલેસતાં હું સરાપા દાગદાર,
ગુલબદન પરીઆએ હએ વોહ ગુલબદન મીલતા નહી.
જીસકી ખાતર ઝાંકતી હું બેહરે આલમમેં કુવે,
વોહ ગરીકે કુલજમે રંજો મહન મીલતા નહી.
ફેરતીહું કુકુ સદા સેહરામે કુમરીકી તરેહ,
પર કહીં વોહ ગેરતે સરવે ચમન મીલતા નહી.
ઠોકરે ખાતીહું જંગલકી પડી રહતાહએજી,
જાનપર બનજાએ એસા કોઇ બન મીલતા નહી.

કાંટે તલવોંમે ચુભે હએ જનકે અબ હુકુ કહીં,
બગીઆંમે મેરા નાજુક બદન મીલતા નહી.
સુરતે ફરહાદ મેને છાંન મારે સખ પહાર,
પર કોઇ ઉસતાદ સા શીરી સખુન મીલતા નહી.

અરથ—ગોળાની નીચે મારા દીલ એક ઘડી પણ આરામ નથી. તે મારો ગુલફામ મળતો નથી. સરસાર પવન મારા ગુલને કઇ તરફ ઉડાવીને લઇ ગઇ. દુનીઆ રૂપી બાગમાં તે માહરૂ મળતો નથી. બલીબાની માફક જુદાઇના દરીઆમાં ગાંડા જેવી છું. ખોવાઇ ગયેલા મુસુફનો પતો લાગતો નથી. દુનીઆમાં ઇઆર વગર જીંદગી કાડવી મુશકેલ છે. મારા જીવને ઘણી બેચેની છે ને ફુલરૂપ માહરૂ મળતો નથી. જીવતાં જે માણસ ગારે માટે લુગડાં દુર કરે તો પછી મુવા બાદ તેના હાથથી કફન કયાંથી મળે. બાગના મોરની શકલ માફક માથાથી તે પગ સુધી ડાઘ બાઝેલો છું. મેં આટલા બધા ડાઘ મારા શરીરપર બાધેલા છે તો પણ તે ગુલબદન (ફુલ જેવા શરીરના) મળતો નથી. જેની બાતરને માટે હું દુનીયાંરૂપી દરીઆમાં કુવા ઝાંક છું. તો પણ તે ડુબેલો મારો પ્યાર ઇઆર મળતો નથી. જંગલમાં હમેશાં કુમરીની માફક કુકુ કરૂંછું પણ તે ખુશ બાગનો શરો ઝાડ મળતાં નથી. હું સદા જંગલનો ઠોકરો ખાઉ છું અને તેથી મારો જીવ બહુ ગુસ્સામાં તથા દીલગીર રહેછે. પણ મારા જીવનું જોખમ થાય એવો જંગલ કાંઇ મળતો નથી. મારા પગના તળવામાં કાંટા ભાગ્યા છે. હવે એને હું કય

જાઇને સોધુ. ખેડોઓમાં પણ મારૂં નાજુક શરીર ઘટતો નથી. ફરહાદની માફક મેં બધા પાહાડ શોધ્યા કાહાડયા. પણ ઉસ્તાદ જેવા બીજો કોઇ મીઠા શબ્દવાળો આદમી માલમ પડતો નથી.

રાજા ઇંદરે ખુશ થઇ જોગનને સાલીરૂમાલ આપ્યો તારે જોગને આગે જવાબ દીધો.

રૂમાલ ઊનકુ દીજીએ જો તંગ દસતહએ,
ફકીર અપની કમલીમેં મસતહએ.
એશરકી ગરમીને મારાહએ,
પસ મીનેસે કીનારાહએ.

અરથ —જે આદમી તંગી હાલતમાં છે તેમને રૂમાલ આપવા ફકીરાનો પોતાની નાની કામળીમાં મસ્ત છે. મને ઇશકની ગરમીએ મારેલી છે. પશમીનીથી હું દુર છું રાજાની સભામ દુરથી આવીછું. જે માગુ તે મને મળવું જોઇએ.

રાજા ઇંદરે જોગનને વચન આપેઆ અને જોગને ગુલફાંમની તલબમાં એક ગજલ ગાઈ સંભળાવી.

•હોતાહે કોઇ આનમે અબ કાંમ હમારા,
ઇનઆમમે દીજીએ હમે ગુલફાંમ હમારા.
અબ આહસે ઇઉશુફકુ નીકલવાવ હમારે,
ઘટતાહએ અંધેરેમે દેલ આરામ હમારા.

આશકને તેરે માંગ લીઆ રાજાસે તુજકુ,
દે આએ કોઈ ઉસકુ એ પેગામ હમારા.
આજાએ અગર ઈઆરતો છાતીસે લગાલું,
શીનેમે તપાંહએ દીલે ના કાંમ હમારા.
અબ વસલકી લુટેંગે મજા ખલકમે ખોઆફ,
આગાજસે બેહેતર હુઆ અંજામ હમારા.
મંગવાદએ શાહજાદેકુ અબ દેર ન કીજીએ,
નાંમ આપકા હો ખલકમે ઓર કાંમ હમારા.
અલ્લાહ મદદગારહે હર હાલમે ઉસતાદ,
કર શકતીહે કીઆ ગરદેમે અઇઆમ હમારા.

અરથ—થોડીક વારમાં હવે અમારૂં કામ થાએ છે. ઈનામમાં અમને અમારો ગુલફાંમ સોંપો હવે પીયારથી અમારા યુસુફને કુવામાંથી કહડાવો. અંધારાની અંદર મારો દીલ આરામ ઘટે છે. તારા આશકે તને રાજા પાસે માગી લીધો છે. એવું કોઈ જઈને તેને સંદેશો કહી આવે. તે ઈઆર અગર આવી જાય તો છાતીથી તેને ચાંપી લઊં. નકામો દીલ મારી છાતીમાં ધડાધડ કરી રહ્યો છે. હવે અમો દુનીઆમાં મેળાપના મજા બેધોકે લુટીશું. શરૂઆતથી અમારૂં સમાપત સારૂં થયું. અમારા શાહજાદાને હવે મંગાવી આપો ઢીલ કરશો માં. જેથી કપને આપની દુનીઆમાં નામદારી થાએ, ને અમારૂં કામ થાશી હરએક હાલતની અંદર ઉસતાદ ખોદા મદદ આપનાર છે. જમાનાની આફતો અમારૂં શું કરી શકે.

દાઇન ઈંદરે સબજ પરીને ઓળખી અને લાલદેવને બોલાવ્યો કે ગુલફાંમને કેદમાંથી છોડવી લાવ.

અરે લાલ દેવ ઈસ તરફ જલદ આ,
બરા મુજકુ જોગનને ધોકા દીઆ.
બનાવટે કીથી સારી જાદુગીરી,
નહી આદમી સબજ હએ એ પરી.
ઈસે જરકી ખાતેુસ ન ઈહાં લાઇથી,
ઘુરાંને ગેરફતાર કુ આઇથી.
કભી ઉસકુ મીલતા ન વોહ ગુલ એ જાર,
મગર કોલ હારા હુ મેં તીન બાર.
નીકાલ અબ કુવેસે તું ગુલફાંમકુ,
હવાલે કર્ ઈસ નેક અંજામકુ.

અરથ—અરે લાલ દેવ તું મારી પાસે જલદીથી આવ. મને જોગને ખુબ છેતરયો. એ બધુ બનાવટનું હતું. આ આદમી નથી એતો સબજ પરી છે. એ જરને માટે નોહોતી આવી પણ પોતાના કેદીને છોડાવવા આવી હતી. એને એનો દઆર કદી મળતો નહી પણ શું કરૂં હું ત્રણવાર કોલ હારયો છું હવે ગુલફાંમને તું કુવામાંથી કાહાડી એના હવાલે કરી દે.

ગુલફાંમ સબજ પરીને આવી મળ્યો અને પોત પોં-
તામાં જુદાઇનો હેવાલ કહેવા લાગ્યો.

સબજપરીના સવાલ.

કેહરથા હેજર કેઆમતથી જુદાઈ તેરી,
મેરે ખાલેકને મુજે સકલ દેખાઈ તેરી.

અરથ—તારી જુદાઇ મને કયામત કરી નાંખે એવી લાગતી હતી. હવે મારા ખોદાએ મને તારી સુરત દેખાડી.

શાહજાદાનો જવાબ.

ખાક હએ મોહે પ મલી બાલહે સીરકે બીખરે,
હાએ ઈસ એશકને કીઆ સકલ બનાઈ તેરી.

અરથ—તેં તારા મોહોડાપર ભભુત ચોપડી છે ને તારા વાળા વીખરી ગયાછે. હાય આ ઈશકે તારી સુરત કેવી કરી નાંખી છે.

સબજ પરીનો જવાબ.

મુજ પ હોનાથા જો કુછ હો ગયા ઈશકા નહી ગમ.
હો ગઈ કેદ મુસીબતસે રહાઈ તેરી.

અરથ—મારાપર જે કાંઈ થનાર હતું તે થઈ ગયું તેને માટે મને બીલકુલ દરદ ગમ નથી. પણ તું કેદની આફતોમાંથી છુટયો.

જવાબ શાહજાદાનો,

તુ મેરે આગે નીકાલી ગઈથી નોચકે પર,
રાજ તક ઘાર હુઈ કીસ તરેહ રસાઇ તેરી.

અરથ—મારા રૂબરૂ તારી પાંખો ચુંટીને તને કાહાડી મુકી હતી. ફરી શી રીતે રાજાની પાસે તારા પગ પેસારો થયો.

સબજ પરીનો જવાબ.

બનકે જોગન હુઈ ઈંદરકી સભામે દાખેલ.
ફીર ઈહાં આઇ મુજે ખેંચકે લાઈ તેરી.
અરથ—હું જોગન બનીને રાજા ઈંદરની સભામાં દાખલ થઈ. પછી મને અહીંય તારો પ્યાર ખેંચી લાવ્યો.

શાહજાદાનો જવાબ.

કેહકે રાજાસે મુજે ફીસને તુજે દેલવાયા,
દુશમને જાં થા મેરી જાન જુદાઇ તેરી.
અરથ—રાજાને કહીને મને કાણે છોડવીને તને અપાવ્યો તારી જુદાઈ મને એક કટા દુશમનની માફક હતી.

સબજ પરીનો જવાબ.

ગાકે ઓર નાચકે રાજાકુ રીજાયા મેને,
તબ મુલાકાત મોઅેસર મુજે આઇ તેરી.
અરથ—મેં ગાઇને તથા નાચીને રાજાને ખુબ રીઝવ્યો તારે મને તારૂં મોં જોવા નશીબ થયું.

શાહજાદાનો જવાબ.

જરકી તાલેબ ન હુઈ મુજકુ લીઆ રાજાસે,
અબ સરફ બે ગઇ શાહી પ ગદાઇ તેરી.

અરથ—રાજાની પાસેથી જર લીધો નહી, ને મને લીધો તેથી પાદશાહી પર તારી ગરીબી વધી ગઈ.

સબજ઼ પરીનો જવાબ.

દેવ કમબખ્તને કીસ જોરસે પોંચા પકરા,
હો ગઈ લાલ નજાકતસે કલાઈ તેરી.

અરથ—કમબખ્ત દેવે તારા હાથનો પોહોચો એવા જો-રથી પકડ્યો કે તારો પોહોચો નાજુકીના સબબથી લાલ થઈ ગયો.

શાહજાદાનો જવાબ.

મરજે એશકને સારા તેરા જોબન લુટા,
આછી સુરત બ ખોદા મેને ન પાઈ તેરી.

અરથ—ઇશકના મંદવાડે તારો બધો જોબન લુટી લીધે ખોદાના સમ મેં તારી અડચી સુરત પણ દેખાતી નથી.

સબજ પરીનો જવાબ.

કેદને કર દીઆ બીમારસે તુજકુ બદતર,
ઘરમે લે ચલકે કરૂંગી મેં દવાઇ તેરી.

અરથ—કેદે તને માંદાથી પણ વધારે ખરાબ કરી દીધો, ઘેર તને તેડી જઈને હવે હું તારી દવા કરીશ.

શાહજાદાનો જવાબ.

પીંડલીઆં સુજીહએ તનવોંમે ચીમેહએ કાંટે,
ખાર દેતીહએ મુજ બરહને પાઇ તેરી.

અરથ—તારા પગની પંડલીઓ બની સુઝો ગઈ છે, તજવામાં કાંટા ભાગ્યાછે. તારા ઉઘાડા પગ મને કાંટા જેવા લાગેછે.

સબજ પરીનો જવાબ.

મુજકુ ઈજા હુઈ પાંપોશકી શદકેસે હુઈ,
જાન અલ્લાને ગુલફાંમ બચાઈ તેરી.

અરથ—મને ઈજા થઈ તો તારા પગની જુતીથી પણ તારી જાન ખોદાએ બચાવી.

શાહજાદાનો જવાબ.

મેં તેરે હાથ લગા તો મેરે ફંદેમે ફસી,
મેરા મતલબ હુઆ ઊમેદ બર આઈ તેરી.

અરથ—હું તારા હાથ લાગો તેથી તું મારા ફાંદામાં ફસી મારો મતલબ થયો ને મારી ઉમેદ પુરી પડી.

સબજ પરીનો જવાબ.

હે તમનાએ મેરે દેલમેં કે અબ હશર તલક,
ફજલે ઓસતાદસે દેખુ ન જુદાઈ તેરી,

અરથ—મારા દીલમાં એવી ઉમેદ છે કે હવે કયામત સુધી ઉસતાદની મેહેરબાનીથી હવે તારી જુદાઈ નહી જોઉં.

સબજપરી શાહજાદાને બગલમાં લેઈ બીજી સંઘળી પરીઓની સાથે મુબારકબાદ ગાયછે.

શાદીએ જલવેએ ગુલફાંમ મુબારક હોવે,

એશો અંશરતકા સેરંજામ મુબારક હોવે.
બાદ મુદતકે હરીનોકા નશીબા જાગા,
ફરસે રાહત ૫ અબ આરાંમ મુબારક હોવે.
સારવ કુમરીકુ મુબારકહો બુલબુલકુ ગુલ,
હમકુ એ સેરવે ગુલઅંદામ મુબારક હોવે.
પી ચુકે ખુને જીગર હેજારમેં જી ભરભરકે,
સેરબતે વસલકા અબ જાંમ મુબારક હોવે.
તખતપર હમકુ મુબારક હો જહાં મેં શીરનાં,
ગેરકુ ગરદસે અઈઆમ મુબારક હોવે.
હો ચુકી એશકમેં બદનાંમ બરી મુદતસે,
અબ જમાંનેમેં હમો નાંમ મુબારક હોવે.
જો અલશાજોકી ન ફંદેમે ફસી તાએરે દેલ,
ગેશુઓંકા હમે અબ દામ મુબારક હોવે.
હુરે જન્નતકુ મુબારકહો ફલકકુ તારે,
બાગકુ ગુલ હમેં ગુલફાંમ મુબારક હોવે.
છીને શાહજાદેકુ અબ રાજાન હમસે ઉસતાદ,
એહ અમાંનત શુબેહ ઓ સાંમ મુબારક હોવે.

અરથ--હવે ગુલફામના શાદીનો જલવો મુબારક થાઓ એશ આરામ કરવાને સરંજામ મુબારક થાઓ. ઘણી મુદત બાદ. ખુબસુરત આદમીઓના તારા ચમકયા. આરામના બીછાનાપર હવે સુવાનું મુબારકબાદી થાઓ. શરો ઝાડને કુમરીને ફુલને બુલબુલ અમને એ ફુલ જેવા શરીરનો સરો મુબારક થાય

જુદાઈના અંદર અમો અમારો જીવ ભરીને જીગરનો લોહી પી ચુકા. હવે અમને મેળાપના શરબતનો પ્યાલો મુબારક થાય. જહાંનની અંદર અમને તખતપર ફરવું મુબારક થાય. દુશમન લોકોને જમાનાની આફતો મુબારક થાય. ઘણી મુદત સુધી અમો ઈશકમાં બદલામ થઈ ચુકા. હવે જમાનામાં અમને નામ મુબારક થાય ચાડીના બાનારાના ફંદામાં હવે અમારો દીલ ફસે નહી. હવે અમને જુમ્ફ્રોનો દામ મુબારક થાએ. જનાનાને હુરો મુબારક થાએ ને આકાશને તારા બાગને ફુલ ને અમને એ ગુલફાંમ મુબારક થાએ. ઉસતાદ હવે રાજાજી અમારી પાસેથી શાહજાદાને છીનવી લે નહી. એ અમાંનત સાંજ સવાર મુબારક થાએ.

समाप्त.